

I.

Loci Platonici

quorum

Aristoteles in conscribendis Politicis

videtur memor fuisse.

Collegit Fr. Guil. Engelhardt.

Cum anno superiore collegae quidam mei et ego societate inita Aristotelis Politicorum libros legeremus, et inde a primis paginis philosophum Platonis rationem saepe habuisse animadverteremus, si quis omnes Platoniorum operum locos, ad quos Aristoteles respexisse iis in libris videretur, colligeret cumque Aristoteli compararet, eum neque ingrati futuro Politicorum editori operam neque omnino inutilem suscepturum arbitrabamur. Itaque cum Platonis ego non nimis ignarum me esse putarem, id jam tunc mihi sumpsi, ut Platonis locos, quorum in conscribendis Politicis Aristoteles memor fuisse videretur, sive vituperaret eum et refelleret, sive tacitus cum eo consentiret, omnes conquirerem atque in hac publice scribendi occasione, quantum per pagellarum angustias liceret, ipsa Platonis verba cum Aristotelis conferrem, quodque ad explicanda alterutra necessarium videretur, adjicerem. Vidimus quidem postea inter legendum, eorum locorum multos jam esse ab interpretibus Aristotelis, Schneidero inprimis et Goettlingio, in commentariis allatos, verum tamen cum ne ex Politia quidem Legibusque omnes allati essent, ex aliis, velut Politico, fere nullus, ii autem, quos illi attulissent, per commentarios essent dispersi, nec possent nisi cum labore et molestia conquiri, ab incepto non esse desistendum existimavi. Ita enim se res habet, ut, quos Platonis locos Aristoteles diserte commemorat, eos illi locos omnes attulerint, quos autem suppresso Platonis nomine verbis *γὰρ ἴνες* vel *ἐπέ τις* vel alia formula significavit, eorum unum et alterum indicarint, quibus denique locis nulla auctoris mentione facta ita ei cum Platone convenit, ut eius sententiae animo ipsius obversatae videantur, eorum illi plane nullam rationem habuerint. Quo factum est, ut cum libri secundi capitibus 1—3 Schn. (1—6 Bekk.) Politiam et, quas posterius scriptas ait, Leges diserte recenset Aristoteles, qui in his capitibus et similiter in reliquo opere ab eo notati sunt loci, eos illi, ut dixi, omnes attulerint, Politicum, quem nusquam nominavit Aristoteles, notatum tamen ab illo esse verba inde sumpta haud dubie persuadent, prorsus neglexerint. Non autem nominari ubique ab Aristotele Platonem vel Socratem, sed communioribus et infinitioribus quibusdam formulis, velut *γὰρ ἴνες* et quae sunt eius generis aliae, non modo in his Politicorum, verum etiam in reliquis libris ita eum uti, ut non alius quam

I. a.

Plato intelligendus sit, satis constat. Quaerentibus vero, quid sit, quod Politiam Legesque Platonis nominaverit Aristoteles, Politici neque nomen neque auctorem adjecerit, respondeam cum Wagnero, in Politia veram animi sui sententiam aperuisse Platonem, nonnihil commutatam protulisse senem in Legibus, Politico prolusisse tantum ac quodammodo ad majus illud Politiae opus viam sibi munisse, hunc igitur diserte additoque auctoris nomine commemorari non fuisse necessarium. Notum sane est primum Socherum in libro, quem de Platonis scriptis composuit, (über Platos Schriften, München 1820), et nuperrime Suckovium eo in libro, quo de librorum Platoniorum forma disputavit (über die wissenschaftliche und künstlerische Form der platonischen Schriften, Berlin 1855), uno potissimum Aristotelis loco, de quo infra videbimus, hunc nism, Politicum a Platone abjudicasse, verum ut Socheri argumenta jam refellerunt Stallbaumius, Hermannus, Steinhartius, Suckovii Susemihlus et Wagnerus, ita etiam qui a me afferentur ex illo dialogo loci haud pauci numero, quos designasse videatur Aristoteles, nonnihil ad fidem libello faciendam valituros puto.

Jam igitur accedam ad indicandos Platonis locos, quorum in conscribendis Politicorum libris Aristoteles memor fuisse videatur; qua in re eum sequar horum librorum ordinem, ad quem a Spengelio demonstratum Bekkerus novissimam editionem accommodavit. Ante vero quam de singulis cuiusque libri locis dicatur, quas eo in libro philosophus res tractaverit, breviter indicabo.

Lib er I.

Ac primo quidem libro fundamenta disputationi jaciens initium capit ab elementis civitatis, a familia familiaeque partibus, viro et muliere, patre et liberis, domino et servis; inde progreditur ad familiarum complurium inter se societatem sive civitatem primam eundemque familiarum ac pagorum finem; esse enim hominem natura civilem (*πολιτικὸν ζῶον*) et civitatem natura (i. e. notione, non tempore) singulis et familiis et hominibus priorem. His expositis primum quaerit de domino et servis, servilemque condicionem pariter atque Plato naturalem ac necessariam judicat, siquidem ex barbaris servi capiantur. Deinde cum servus res sit mancipi (*κτῆμά τι*), adjungit disputationem de arte acquirendi et quaestus faciendi, (*κτητική, χρηματιστική*) quae cum duplex sit, alteram, quae sit rerum ad vitam sustentandam et ad bene vivendum necessariorum comparatio, necessariam ipsam in re familiari administranda et *οἰκονομικῆς* partem esse ponit, alteram, quae ad divitias comparandas spectet, inprimis fenerationem improbat. Sequuntur nonnulla de mancipiis. Extremo denique libro, quae inter maritum et uxorem, quaeque inter patrem ac liberos intercedat imperandi parendique necessitas, et quae eorum, qui parent, virtus esse possit, disceptatur.

Aristot. Politic. lib. I. c. I. §. 2. Schneid., c. I. p. 1252. a. Bekk.: "Ὅσοι μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν καὶ βασιλικὸν καὶ οἰκονομικὸν καὶ δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτόν, οὐ καλῶς λέγουσιν· πλήθει γὰρ καὶ ὀλιγότητι νομίζουσι διαφέρειν, ἀλλ' οὐκ εἶδει τούτων ἕκαστον, οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην, ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον, ἂν δ' εἴη πλειόνων, πολιτικὸν ἢ βασιλικόν, ὡς οὐδεὶ διαφέρουσαν μεγάλην οἰκίαν ἢ μικρὰν πόλιν, καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασιλικόν, ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκη, βασιλικόν, ὅταν δὲ κατὰ λόγους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης, κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρχόμενος, πολιτικόν. ταῦτα δ' οὐκ ἔστιν ἀληθῆ. Conferatur Platonis Politicus, item ab initio p. 258. e. Steph.: Πότερ' οὖν τὸν πολιτικὸν καὶ βασιλέα καὶ δεσπότην καὶ εἰ' οἰκονόμον θήσομεν ὡς ἐν πάντα ταῦτα προσαγορεύοντες, ἢ τοσαύτας τέχνας αὐτὰς εἶναι φῶμεν, ὅσαπερ ὀνόματα ἐβλήθη; Et paulo inferius p. 259. b.: Τί δέ; μεγάλης σχῆμα οἰκίσεως ἢ μικρᾶς αὐτῆς πόλεως ὄγκος μῶν τι πρὸς ἀρχὴν διοίσειτον; Οὐδέν. Οὐκοῦν ὁ νῦν δὴ διεσκο-

ποιήμεθα, φανερόν, ὡς ἐπιστήμη μία περὶ πάντ' ἐστὶ ταῦτα. ταύτην δὲ εἴτε βασιλικὴν εἴτε πολιτικὴν εἴτε οικονομικὴν τις ὀνομάζει, μηδὲν ἀντὶ διαφερόμεθα. Et rursus paulo inferius p. 259. d.: Τὴν ἄρα πολιτικὴν καὶ πολιτικὸν καὶ βασιλικὴν καὶ βασιλικὸν εἰς ταῦτόν ὡς ἐν πάντα ταῦτα ξυνθήσομεν; Ἀήλον. Num quisquam sibi persuadeat illa Aristotelem scripsisse, haec Platonis non respicientem? Improbatur rejicitque diserte (ταῦτα δ' οὐκ ἐστὶν ἀληθῆ) haec Platonis. Quamquam cum Plato his velut primis quibusdam lineis designaverit tantum, non accurate definierit politicum, Aristoteles, eo discrimine neglecto, quasi justa notione exhibita, immerito vituperasse illum videtur.

Lib. I. c. I. §. 3. Sch., c. II. p. 1252. a. Bekk.: *Εἰ δὲ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φρόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τοῦτοις κάλλιστ' ἂν οὕτω θεωρήσειεν.* Conferatur Platonis de rep. II. p. 369. a. St.: *Ἄρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, εἰ γιγνομένην πόλιν θεασαίμεθα λόγῳ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς ἴδοιμεν ἂν γιγνομένην καὶ τὴν ἀδικίαν;* Vix crediderim Aristotelem sua scripsisse non quodammodo loci Platonici recordatum.

Lib. I. c. I. §. 4. Sch., c. II. p. 1252. a. Bekk.: *Ἀνάγκη δὲ πρότερον συνδράζεσθαι τοὺς ἀνεὶ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, οἷον θῆλυ μὲν καὶ ἄρῃεν τῆς γενέσεως ἐνεκεν. (καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυσικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτό, τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον), κ. τ. λ. usque ad verba: ἡ μὲν οὖν εἰς πάσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ φύσιν οἶκος ἐστίν.* Conferatur Plat. de rep. II. p. 369. b.: *Γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγώμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ ἀντάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής· ἢ τίς οἶε ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίσειν. Οὐδεμίαν, ἦ δ' ὅς. Οὕτω δὲ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλον ἐπ' ἄλλον, τὸν δ' ἐπ' ἄλλον χρεῖα κ. τ. λ.* Primo ad aspectum fortasse Aristoteles in condenda civitate Platonis rationem habuisse non videatur, sed accuratius considerantibus omnia Platoni opposita esse patebit. Ut enim ad domum vel familiam a Platone prorsus sublatam Aristoteles descendit, e qua civitatem enasci demonstrat, necessitate utriusque indicata, καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ προαιρέσεως ἀλλὰ φυσικόν: sic totam illam Platoniam condendae civitatis rationem, ex qua quasi ab arbitrio lubituque hominum civitates originem habere videantur, tacitus impugnat. Sic in seqq. §. 8. dicit: *διὸ πᾶσα πόλις φύσει ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πρόταια κοινωνία· τέλος γὰρ αὕτη ἐκείνων· ἡ δὲ φύσις τέλος ἐστίν.* Et rursus paulo post §. 10.: *διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῆλον πάσης μελίτης καὶ παντὸς ἀγελαιίου ζῆλον μᾶλλον, δήλον·* (quibus in verbis Platonis ἀγελαιοτροφικὴ vel ἀγελαιοκομική, quam legimus in Politico p. 267. c. 276. a. all. significari videtur) *οὐθὲν γὰρ, ὡς φασί, μάτην ἢ φύσιν ποιεῖ, λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζῶων. — ὁ δὲ λόγος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστὶ τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν, ὥστε καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἀδίκον· τοῦτο γὰρ πρὸς τὰλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ δίκαιου καὶ ἀδίκου καὶ τῶν ἄλλων αἰσθησὶν ἔχειν. ἢ δὲ τοῦτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν, καὶ πρότερον δὲ τῇ φύσει πόλις ἢ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστίν.* Haec omnia, etsi per se intelligi possunt, si quis locum e Platonis republica indicatum (II. p. 369. seqq.) cum iis comparaverit, non dubitabit, quin Platonis rationi de industria quasi opposita sint, ut pateat, civitatem necessitate ex divina hominis natura enasci, non inopiae levandae causa ἐκ προαιρέσεως ab hominibus condi, quae non altius investigantibus Platonis sententia fuisse videri possit. Sic igitur in primis libri paginis se cum Platone non concinere Aristoteles testatur, ironiam, qua Plato inde a verbis de rep. II. p. 372. d.: *Εἰ δὲ ἕδῶν πόλιν, ὧ Σώκρατες, ἔφη, κατασκευάζεις, τί ἂν αὐτὰς ἄλλο ἢ ταῦτα ἐχόραζες* totam hanc civitatem irridet, quasi de industria oblitus.

Lib. I. c. II. §. 18. Schn., c. VI. p. 1255. a. Bekk.: *Διόπερ αὐτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους, ἀλλὰ τοὺς βαρβάρους.* Fortasse memor erat Aristoteles loci in Platonis repub. V. p. 469. l. c., qui sic habet: *Πρῶτον μὲν ἀνδραποδισμοῦ πέρι, δοκεῖ δίκαιον Ἑλλήνας Ἑλληνίδας πόλεις ἀνδραποδίζεσθαι, ἢ μὴ*

ἄλλη ἐπιτρέπειν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τοῦτο ἐθέλειν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους φεῖσθαι, ἐλαβουμένους τῆν ὑπὸ τῶν βαρβάρων δουλείαν; Ὀλοφ καὶ παντί, ἔφη, διαφέρει τὸ φεῖσθαι. Μηδὲ Ἕλληνα ἄρα δοῦλον ἐκτεῖσθαι μήτε αὐτοὺς τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν οὕτω συμβουλεύειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη μᾶλλον γ' ἂν οὖν οὕτω πρὸς τοὺς βαρβάρους τρέποντο, ἐαυτῶν δ' ἀπέχοντο. Quae prorsus concinunt cum Aristotele, qui servorum parandorum causa vel bellum cum barbaris gerendum esse concedit.

Lib. I. c. II. §. 21. Schn., c. VII. p. 1255. b. Bekk.: Φανερόν δὲ καὶ ἐκ τούτων ὅτι οὐ κατὸν ἐστὶ δεσποτεία καὶ πολιτική, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί, ὥσπερ τινές φασιν. ἢ μὲν γὰρ ἐλευθέρων φύσει ἢ δὲ δούλων ἐστίν, καὶ ἢ μὲν οἰκονομικὴ μοναρχία (μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος), ἢ δὲ πολιτικὴ ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. Rursus hic Platonis I. c. respicit, et in sequentibus δεσποτικὴν ἐπιστήμην νῆξ ἐπιστήμην vocandam remque parvi momenti esse ostendit:

Lib. I. c. II. §. 22. Schn., c. VII. p. 1255. b. Bekk.: Ὁ μὲν οὖν δεσπότης οὐ λέγεται κατ' ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιόσδ' εἶναι ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος. ἐπιστήμη δ' ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ καὶ δουλική; δουλικὴ μὲν κ. τ. λ. — δεσποτικὴ δ' ἐπιστήμη ἐστὶν ἢ χρηστικὴ δούλων — ἐστὶ δ' αὕτη ἢ ἐπιστήμη οὐδὲν μέγα ἔχουσα οὐδὲ σεμνόν. κ. τ. λ. Haec omnia contra Platonem dicta sunt; vid. Politic. p. 258. e. — 259. d.

Lib. I. c. III. §. 19. Schn., c. IX. p. 1258. a. Bekk.: Ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπολαύσεως τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζητοῦσιν· κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνωνται πορίζειν, δι' ἄλλης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, ἐκάστη χρώμενοι τῶν δυνάμεων οὐ κατὰ φύσιν. ἀνδρείας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστίν, ἀλλὰ θάρσος, οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν νίκην, τῆς δ' ὑγίειαν. οὐ δὲ πᾶσας ποιοῦσι χρηματιστικῆς, ὡς τοῦτο τέλος ὄν, πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἀπαντᾶν. Cui hanc argumentationem legenti non venerit in mentem Plat. de rep. I. p. 346. a.: Οὐκοῦν καὶ ὠφέλειαν ἐκάστη (sc. τέχνη) ἰδίαν τινὰ ἡμῖν παρέχεται, ἀλλ' οὐ κοινήν, οἷον ἰατρικὴ μὲν ὑγίειαν, κυβερνητικὴ δὲ σωτηρίαν ἐν τῷ πλεῖν, καὶ αἱ ἄλλαι οὕτως. Οὐκοῦν καὶ μισθωτικὴ μισθόν; αὕτη γὰρ αὐτῆς ἢ δύναμις κ. τ. λ. (longior enim locus est, quam ut totus describi possit,) usque ad verba: ὦν δὴ ἔνεκα, ὡς εἴκοι, μισθόν δεῖν ὑπάρχειν τοῖς μέλλουσιν ἐθέλησειν ἄρχειν? Platonice hanc explicandae rei rationem Aristoteli quodammodo obversatam esse etiam magis patebit, si quis alium Aristotelis locum Lib. III. c. IV. §. 5. Schn., c. VI. Bekk. p. 1278 sq. contulerit; qui sic habet: Ἡ δὲ τέκνων ἀρχὴ καὶ γυναικὸς καὶ τῆς οἰκίας πάσης, ἣν δὴ καλοῦμεν οἰκονομικὴν, ἦτοι τῶν ἀρχομένων χάριν ἐστὶν ἢ κοινοῦ τινὸς ἀμφοῖν, καθ' αὐτὸ μὲν τῶν ἀρχομένων, ὥσπερ ὁρῶμεν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας, οἷον ἰατρικὴν καὶ γυμναστικὴν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κἂν αὐτῶν εἶεν. οὐδὲν γὰρ κωλύει τὸν παιδοτρίβην ἕνα τῶν γυμναζομένων ἐνίοτ' εἶναι καὶ αὐτόν, ὥσπερ ὁ κυβερνήτης εἰς ἐστὶν αἰεὶ τῶν πλωτήρων. ὁ μὲν οὖν παιδοτρίβης ἢ κυβερνήτης σκοπεῖ τὸ τῶν ἀρχομένων ἀγαθόν· οἷον δὲ τούτων εἰς γένηται καὶ αὐτός, κατὰ συμβεβηκὸς μετέχει τῆς ὠφελείας --. Διὸ καὶ τὰς πολιτικὰς ἀρχάς, οἷον ἢ κατ' ἰσότητα τῶν πολιτῶν συνεστηκῶτα καὶ καθ' ὁμοιότητα, κατὰ μέρος ἀξιοῦσιν ἄρχειν· πρότερον μὲν, ἢ πέφικεν, ἀξιοῦντες ἐν μέρει λειτουργεῖν, καὶ σκοπεῖν τινὰ πάλιν τὸ αὐτοῦ ἀγαθόν, ὥσπερ πρότερον αὐτὸς ἄρχων ἐσκόπει τὸ ἐκείνου συμφέρον. ἦν δὲ κ. τ. λ. Uterque philosophus ex natura artis, iisdem uterque exemplis usus, veram justamque artis exercendae rationem exponit, politicaeque artis eandem naturam esse concludit, quoque modo homines omnibus fere artibus aut suum in commodum abutantur, aut quaestus faciendi artem (μισθωτικὴν) cum sua quisque arte conjungant, ut commodum ipsis ex illa nascatur, tam similiter exponunt, ut posteriori prioris rationem non in mente fuisse, cum sua scriberet, mihi non persuadeam.

Lib. I. c. V. §. 8. Schn., c. XIII. p. 1260. a. Bekk.: Διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελέαν ἔχει δεῖ τὴν ἡθικὴν ἀρετὴν, -- τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. ὥστε φανερόν ὅτι ἐστὶν ἡθικὴ ἀρετὴ

τῶν εἰρημένων πάντων, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός, οὐδ' ἀνδρία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης, ἀλλ' ἡ μὲν ἀρχικὴ ἀνδρία ἢ δ' ὑπηρετικὴ. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ τὰς ἄλλας. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ μέρος μᾶλλον ἐπισκοποῦσιν· καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς ὅτι τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν, ἢ τὴν τῶν τοιούτων. πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς, ὥσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως ὀριζομένων. Non singularem quendam hic locum Aristoteles respexit, sed de omnibus iis dialogis cogitasse putandus est, quibus Socratis de virtute sententiā exponitur, Protagora, Lachete, Charmide, Euthyphrone, Menone, Gorgia, aliis.

Lib. I. c. V. §. 11. Schn., c. XIII. p. 1260. b. Bekk.: *Αὐτὸ λέγουσιν οὐ καλῶς οἱ λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον νομοθετήσαν γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους ἢ τοὺς παῖδας.* Respexisse mihi videtur Aristoteles Platonis Legg. VI. p. 777. e. St.: *κολάζειν γε μὴν ἐν δίκῃ δούλους δεῖ, καὶ μὴ νομοθετοῦντας ὡς ἐλευθέρους θροῦπτεσθαι ποιεῖν. τὴν δὲ οἰκέτου πρόσρησιν χρῆ σθεδὸν ἐπιτάξιν πᾶσαν γίγνεσθαι κ. τ. λ.*

Hi fere sunt loci Platonis, quos in primo Politicorum libro Aristoteles aut respexisse aut recordatus esse, sua cum scriberet, mihi videtur.

Liber II.

Libro secundo Aristoteles, antequam de optima civitatis forma exponat, ad considerandas dijudicandasque eas rerum publicarum formas transit, quae aut ab aliis propositae erant aut cum laude quadam praestantiae apud populos quosdam in usu erant. Quaerens igitur, qualis civium communio societasque esse debeat, quarumque rerum cives participes esse debeant, primum ad Platonicam mulierum liberorumque et omnis possessionis communionem considerandam refellendamque*) adducitur. Huic de Platonis Republica quaestioni adjungit iudicium de Platonis Legibus. Sequitur de Phalea Chalcedonio et Hippodamo Milesio. Considerat deinde Lacedaemoniorum rempublicam, tum Cretensium, post hos Carthaginiensium. Hic harum quaestionem idemque libri secundi finis est. Hoc igitur in libro hos Platonis locos Aristoteles respexisse mihi videtur.

Aristotelis Polit. Lib. II. c. I. §. 2. Schn., c. I. p. 1261. a. Bekk.: *Ἀλλὰ πότερον, ὅσων ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλουσαν οἰκῆσθαι πόλιν καλῶς, ἢ τινῶν μὲν τινῶν δ' οὐ βέλτιον; ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ κτημάτων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος· ἐκεῖ γὰρ ὁ Σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις.* Incipit hinc impugnatio Platonicae civitatis, ipsaque verba Platonis, quae in Politia legimus, aut affert Aristoteles aut ita significat, ut, quae intelligat, nemo dubitare possit. Jam igitur singula persequamur.

Lib. II. c. I. §. 3. Schn., c. II. p. 1261. a. Bekk.: *Ἔχει δὲ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινὰς, καὶ δὲ ἦν αἰτίαν φησὶ δεῖν νομοθετησθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὁ Σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων. εἴ δὲ πρὸς τὸ τέλος ὃ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρηται νῦν, ἀδύνατον, πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. λέγω δὲ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν πᾶσαν ὡς ἄριστον ὅτι μάλιστα λαμβάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ Σωκράτης.* Ponit hunc civitatis

*) Cf. Pinzger, de iis, quae Aristoteles in Platonis Politia reprehendit, comment. Lips. 1822.

finem libro IV. p. 423. d. St. ubi, postquam unum quemque unum opus agere oportere dixit, ut vere unus sit καὶ οὕτω δὴ ξύμπασα ἢ πόλις μία φήται, ἀλλὰ μὴ πολλά, quinto libro, quid inde sequi sibi videatur, expositurus, haec adjungit: ἐὰν εὖ παιδευόμενοι μέτριοι ἄνδρες γίνωνται, πάντα ταῦτα ῥαδίως διοίονται καὶ ἄλλα γε ὅσα νῦν ἡμεῖς παραλείπομεν τὴν τε τῶν γυναικῶν κτῆσιν καὶ γάμων καὶ παιδοποιίας, ὅτε δεῖ ταῦτα κατὰ τὴν παροιμίαν πάντα ὅτι μάλιστα κοινὰ τὰ φίλων ποιῆσθαι. Huic expositioni subducturum se Socratem initio libri quinti Glaucō et Adimantus, ut ne faciat, his verbis cohortantur, p. 449. d. St.: ὡς ἡμεῖς πάσαι περιμένομεν οἴομενοί σε πονηροῦσθαι παιδοποιίας τε περὶ πῶς παιδοποιήσονται καὶ γενομένους πῶς θρέψουσι, καὶ ὄλην ταύτην, ἣν λέγεις κοινωνίαν γυναικῶν τε καὶ παιδῶν κ. τ. λ.

Lib. II. c. I. §. 4. Schn., c. II. 1261. a. Bekk.: Καίτοι φανερόν ἐστιν, ὡς προϊούσα καὶ γινόμενη μία μᾶλλον οὐδὲ πόλις ἔσται· πλήθος γάρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἢ πόλις, γινόμενη τε μία μᾶλλον οἰκία μὲν ἐκ πόλεως ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας ἔσται· μᾶλλον γὰρ μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φάμεν ἂν, καὶ τὸν ἓνα τῆς οἰκίας· ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δεῖν, οὐ ποιητέον· ἀναρῆσει γὰρ τὴν πόλιν. Conf. Plat. de rep. V. p. 462. b. St.: Ἐχομεν οὖν τι μείζον κακὸν πόλει ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἂν αὐτὴν διασπᾶ καὶ ποιῇ πολλὰς ἀντὶ μιᾶς; ἢ μείζον ἀγαθὸν τοῦ ὃ ἂν ξυνοῦν τε καὶ ποιῇ μίαν; Οὐκ ἔχομεν. Οὐκοῦν ἢ μὲν ἡδονῆς τε καὶ λύπης κοινωνία ξυνοῦει, ὅταν ὅτι μάλιστα πάντες οἱ πολῖται τῶν αὐτῶν γιγνομένων τε καὶ ἀπολλυμένων παραπλησίως χαίρωσι καὶ λυπῶνται; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἡ δὲ γε τῶν τοιούτων ἰδίωσις διαλύει, ὅταν οἱ μὲν περιχαγεῖς, οἱ δὲ περιχαρεῖς γίνωνται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς παθήμασι τῆς πόλεως τε καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει; Contra haec Aristoteles argumentationem suam sic concludit l. c. §. 7.: Φανερόν τοίνυν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν, ὥσπερ λέγουσιν οἱ τινες· καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ἐν ταῖς πόλεσιν ὅτι τὰς πόλεις ἀναρῆσει· καίτοι τὸ γε ἐκάστου ἀγαθὸν σώζει ἕκαστον. Verbis ὥσπερ λέγουσιν οἱ τινες quin Plato significetur nemo dubitabit.

Pergit Socrates l. c. p. 462. c. ita: Ἄρ' οὖν ἐκ τούτου τὸ τοιόνδε (sc. ἢ ἰδίωσις) γίγνεται, ὅταν μὴ ἅμα φθέγγωνται ἐν τῇ πόλει τὰ τοιάδε δῆματα, τό τε ἐμόν καὶ τὸ οὐκ ἐμόν; καὶ περὶ τοῦ ἀλλοιρίου κατὰ ταῦτά; Κομιδῆ μὲν οὖν. Ἐν ἧτινι δὴ πόλει πλείστοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ ταῦτά τοῦτο λέγουσι τὸ ἐμόν καὶ τὸ οὐκ ἐμόν, αὕτη ἄριστα διοικεῖται. Πολύ γε. Καὶ ἦτις δὴ ἐγγύτατα ἐνὸς ἀνθρώπου ἔχει κ. τ. λ. Contra haec ita Aristoteles Lib. II. c. I. §. 8. Schn., c. III. p. 1261. b. Bekk.: Ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι, τὸ μίαν ὅτι μάλιστα εἶναι τὴν κοινωνίαν, οὐδὲ τοῦτ' ἀποδείκνυσθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμόν καὶ τὸ μὴ ἐμόν. τοῦτο γὰρ οἶσται ὁ Σωκράτης σημεῖον εἶναι τοῦ τὴν πόλιν τελῶς εἶναι μίαν. Τὸ γὰρ πάντες διτιόν. Εἰ μὲν οὖν ὡς ἕκαστος, τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ Σωκράτης· ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτὸν καὶ γυναῖκα δὴ τὴν αὐτήν, καὶ περὶ τῆς οὐσίας καὶ περὶ ἐκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων ὡσαύτως. νῦν δὲ οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοιναῖς χρώμενοι ταῖς γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις, ἀλλὰ πάντες μὲν, οὐχ ὡς ἕκαστος δ' αὐτῶν.

Commendat in seqq. Socrates communionem mulierum liberorumque hac quoque ratione lib. V. p. 463. c. St.: Κάλλιστα, ἣν δ' ἐγὼ, λέγεις· ἀλλὰ εἴτι καὶ τότε εἰπέ· πότερον αὐτοῖς τὰ ὀνόματα μόνον οἰκεία νομοθετήσεις, ἢ καὶ τὰς πράξεις πάσας κατὰ τὰ ὀνόματα πράττειν, περὶ τε τοὺς πατέρας, ὅσα νόμος περὶ πατέρας αἰδοῦς τε περὶ καὶ κηδεμονίας καὶ τοῦ ἐπήκοον δεῖν εἶναι τῶν γονέων κ. τ. λ. usque ad verba: τοῦ μεγίστου ἄρα ἀγαθοῦ τῇ πόλει αἰτία πέφανται ἢ κοινωνία τοῖς ἐπικούροις τῶν τε παιδῶν καὶ τῶν γυναικῶν (p. 464. b.). Contra haec Aristoteles l. c. §. 10.: Πρὸς δὲ τοῖς ἐτέροις ἔτερον ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον. ἦκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστον κοινόν· τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι, τῶν δὲ κοινῶν ἦτιον ἢ ὅσον ἐκάστῳ ἐπιβάλλει· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντος ὀλιγοροῦσι μᾶλλον. Atque toto hoc capite Aristoteles ipsis fere Socratis verbis sententias eius refellit. Socrates

enim loco commemorato p. 463. c. ita pergit: Πασῶν ἄρα πόλεων μάλιστα ἐν αὐτῇ ξυμφωνήσουσιν ἐνός τινος ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττοντος ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν τὸ ἕῃμα τὸ ὅτι τὸ ἐμὸν εὖ πράττει ἢ ὅτι τὸ ἐμὸν κακῶς. Contra haec sic Aristoteles l. c. §. 11.: Γίγνεται δ' ἐκάστῳ χίλιοι τῶν πολιτῶν νίοί, καὶ οὗτοι οὐχ ὡς ἐκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόντος ὁ τυχῶν ὁμοίως ἐστὶν νίος· ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρήσουσιν. εἰ οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν πολιτῶν ἢ κακῶς, ὁπόστος τυγχάνει τὸν ἀριθμὸν ἄν, οἷον ἐμὸς ἢ τοῦ δεῖνος, τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων ἢ ὄσων ἢ πόλις ἐστί, καὶ τοῦτο διστιάζων· ἀδελφὸν γὰρ ὃ συνέβη γενέσθαι τέκνον καὶ σωθῆναι γενόμενον. z. t. l. usque ad verba ἢ τὸν τρόπον τοῦτον νίον.

Pergit Socrates l. c. paucis interjectis p. 464. e. sq. ita: Καὶ μὴν οὐδὲ βιαίων γε οὐδ' ἀκτίας δίκαι δικαίως ἂν εἶεν ἐν αὐτοῖς. — —. Καὶ μὴν ὅτι γε νεώτερος πρεσβύτερον, ἂν μὴ ἄρχοντες προστάτωσιν, οὔτε ἄλλο βιάζεσθαι ἐπιχειρήσει ποτὲ οὔτε τύπτειν, ὡς τὸ εἰκός. οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλως ἀτιμάσει· ἱκανῶ γὰρ τῷ φύλακε κωλύοντε, δέος τε καὶ αἰδώς· αἰδώς μὲν ὡς γονέων μὴ ἄπεισθαι εἰργουσα, δέος δὲ τὸ τῷ πάσχοντι τοὺς ἄλλους βοηθεῖν, τοὺς μὲν ὡς νίεις, τοὺς δὲ ὡς ἀδελφούς, τοὺς δὲ ὡς πατέρας. Contra haec Aristoteles l. c. §. 14. Schn., c. IV. 1262. a. Bekk.: "Εἰ δὲ καὶ τὰς τοιαύτας δυνσχερείας οὐ ἔξεδιον ἐδλαβηθῆναι τοῖς ταύτην κατασκευάζουσι τὴν κοινωνίαν, οἷον ἀκτίας καὶ φόνο υς ἀκουσίους, τοὺς δὲ ἐκουσίους, καὶ μάχας καὶ λοιδορίας· ἂν οὐδὲν ὅσιόν ἐστι γίνεσθαι πρὸς πατέρας καὶ μητέρας καὶ τοὺς μὴ πόρρω τῆς συγγενείας ὄντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ἄπωθεν· ἀλλὰ καὶ πλείον συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀγνοούντων ἢ γνωριζόντων.

Neque hoc intactum praetermittit Aristoteles, quod Socrates l. c. paulo inferius p. 468. b. c. addit: Ἀλλὰ τόδ', οἶμαι, ἢν δ' ἐγώ, οὐκέτι σοι δοκεῖ. Τὸ ποῖον; Τὸ φιλησαί τε καὶ φιληθῆναι ὑπὸ ἐκάστου. Πάντων, ἔφη, μάλιστα· καὶ προστίθημί γε τῷ νόμῳ, ἕως ἂν ἐπὶ ταύτης ὡς τῆς στρατείας· καὶ μηδενὶ ἐξείναι ἀπαρνηθῆναι, ὃν ἂν βούληται φιλεῖν; ἵνα καὶ εἴαν τις τοῦ τύχη ἐρῶν ἢ ἀρῆενος ἢ θηλείας, προθυμότερος ἢ πρὸς τὸ τάριστεῖα φέρειν. Contra haec quoque Aristoteles l. c. §. 15. ita: "Αἰσποῖν δὲ καὶ τὸ κοινὸς ποιήσαντα τοὺς νίους τὸ συνέιναι μόνον ἀφελεῖν τῶν ἐρώντων, τὸ δ' ἐρᾶν μὴ κωλύσαι, μηδὲ τὰς χρήσεις τὰς ἄλλας, ἃς πατρὶ πρὸς νίον εἶναι πάντων ἐστὶν ἀπρεπέστατον καὶ ἀδελφῶ πρὸς ἀδελφόν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐρᾶν μόνον. αἰσποῖν δὲ καὶ τὸ τὴν συνοσίαν ἀφελεῖν δι' ἄλλην μὲν αἰτίαν μηδεμίαν, ὡς λίσαν δ' ἰσχυρᾶς τῆς ἠθονῆς γινομένης· ὅτι δ' ὁ μὲν πατὴρ ἢ νίος, οἱ δ' ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηδὲν οἶσθαι διαφέρειν. Postremis his verbis alium locum tangit Aristoteles e tertio Reipublicae libro p. 403. a. sq.: Μείζω δὲ τίνα καὶ ὀξυτέραν ἔχεις εἰπεῖν ἠθονῆς τῆς περὶ τὰ φροδίσια; Οὐκ ἔχω, ἢ δ' ὅς, οὐδὲ γε μανικωτέραν. Ὁ δὲ ὀρθὸς ἔρωσ πέφυκε κοσμίον τε καὶ καλοῦ σωφρόνως τε καὶ μουσικῶς ἐρᾶν; Καὶ μάλα, ἢ δ' ὅς. Οὐδὲν ἄρα προσοιστέον μανικὸν οὐδὲ ξυγγενὲς ἀκολασίας τῷ ὀρθῷ ἔρωτι; Οὐ προσοιστέον. Οὐ προσοιστέον ἄρα αὕτη ἢ ἠθονῆ, οὐδὲ κοινωνητέον αὐτῆς ἐραστῆ τε καὶ παιδικῶς ὀρθῶς ἐρῶσι τε καὶ ἐρωμένοις; z. t. l. usque ad verba: ὅπως μηδέποτε δόξει μακρότερα τούτων ξυγγίγνεσθαι.

In proximis verbis Aristoteles, postquam docuit ex Socratis sententia inter agricolas potius, quorum nullam prorsus ille habet rationem, communionem mulierum liberorumque instituendam fuisse, ut obedientiores essent neque quidquam novi molirentur, prorsus contrarium atque voluerat Plato ex hac mulierum liberorumque communione civitati evenire §. 16. his verbis ostendit: "Ὀλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη τοῦναντίον διὰ τὸν τοιοῦτον νόμον ἂν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους αἰτίους γίνεσθαι, καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁ Σωκράτης οὕτως οἶεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας. φιλίαν τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον εἶναι τῶν ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν (οὕτω γὰρ ἂν ἤμισα στασιάζοιεν), καὶ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ μάλιστα ὁ Σωκράτης· ὃ καὶ δοκεῖ κακείνος εἶναι φησι τῆς φιλίας ἔργον, καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικῶς λόγοις ἴσμεν λέγοντα τὸν Ἀριστοφάνην ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα

φιλεῖν ἐπιθυμούντων συμφῆναι καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους ἓνα (vid. Platonis Symp. p. 191. Steph.). ἐπιταῦθα μὲν οὖν ἀνάγκη ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι ἢ τὸν ἓνα· ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ γενέσθαι διὰ τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην, καὶ ἥκιστα λέγειν τὸν ἐμὸν ἢ υἱὸν πατέρα ἢ πατέρα υἱόν. ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολλὴ ὕδωρ μίχθῃ ἀναίσιθον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ τὴν οικειότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων διαφρονίζειν ἥκιστα ἀναγκαῖον ὅν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ τοιαύτῃ, ἢ πατέρα ὡς υἱὸν ἢ υἱὸν ὡς πατέρα, ἢ ὡς ἀδελφοὺς ἀλλήλων. δύο γὰρ ἔστιν ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φιλεῖν, τὸ τε ἴδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν· ὧν οὐδέτερον οἷόν τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις.

Refutatis hoc modo omnibus argumentis, quae ad commendandam mulierum liberorumque communionem Plato attulit, quod idem liberos, si qui parum apti videantur e custodum ordine in agricolarum et opificum, contra, si quorum eximia indoles sit, eos ex agricolarum et opificum ordine in custodum transferri vult, id quoque Aristoteli improbat: Ἀλλὰ μὴν, inquit l. c. §. 18. Schn., καὶ περὶ τοῦ μεταφέρειν τὰ γινόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεωργῶν καὶ τεχνιτῶν εἰς τοὺς φύλακας, τὰ δ' ἐκ τούτων εἰς ἐκείνους, πολλὴν ἔχει ταραχὴν, ἵνα ἔσται τρόπος κ. τ. λ. usque ad verba διὰ τὴν συγγένειαν. Haec impugnant Platonis de rep. III. p. 415. b. c. Τοῖς οὖν ἀρχουσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα παραγγέλλει ὁ θεός, ὅπως μηδενὸς οὕτω φύλακες ἀγαθοὶ ἔσονται μηδ' οὕτω σφόδρα φυλάξουσι μηδὲν ὡς τοὺς ἐκγόνοισι, ὃ τὸ αὐτοῖς τούτων (sc. χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ ἢ σιδήρου) ἐν ταῖς ψυχαῖς παραμέμικται, καὶ ἐάν τε σφέτερος ἐκγονος ὑπόχαλκος ἢ ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τρόπῳ ἐλεήσουσιν, ἀλλὰ τὴν τῇ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδόντες ὥσουσιν εἰς δημιουργοὺς ἢ εἰς γεωργοὺς, καὶ ἂν αὐτὸν ἐκ τούτων τις ὑπόχρυσος ἢ ὑπάργυρος φηῖ, τιμήσαντες ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν, τοὺς δὲ εἰς ἐπικουρίαν, ὡς χρησιμοῦ ὄντος τότε τὴν πόλιν διαφθαρεῖν, ὅταν αὐτὴν ὁ σιδηροῦς ἢ ὁ χαλκοῦς φυλάξῃ.

Tota igitur hac Platonis ratione improbata sic Aristoteles hunc locum concludit: Περὶ μὲν οὖν τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας κοινωνίας διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

Transit deinde altero eiusdem libri capite (quinto Bekkeri), ad consideranda cetera Platonicae civitatis instituta, ac primum quidem quaerit, quae Platonis fuerit sententia de bonorum possessione, (περὶ τῆς κτήσεως); separari enim eam posse a communione mulierum liberorumque ita, ut, etsi nulla haec sit, bona tamen aut communia aut privata esse possint. Et postquam omnino eam rationem praefendam esse ostendit, quae in plerisque civitatibus valeat, ut bona sint privata, usus eorum autem ut quodammodo communis reddatur in singulorum potestate sit, qua in re liberalitas spectari possit, cui in communione bonorum non sit locus, ad Platonis civitatem reversus, quaerit, cum in illa custodes a civibus alantur, neque quidquam proprii habeant, quam harum rerum inter agricolas conditionem esse Plato velit. Nihil enim de hac re Plato definit aut constituit, quemadmodum totam hanc civitatis multitudinem in ceteris quoque rebus prorsus neglexit, non immerito propterea ab Aristotele vituperatus. Sic enim ille Lib. II. c. II. §. 11. Schn., c. V. p. 1264. a. Bekk.: Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς ὅλης πολιτείας τίς ἔσται τοῖς κοινωνοῦσιν, οὐτ' εἴρηκεν ὁ Σωκράτης οὔτε ἡρόδιον εἰπεῖν· καίτοι σχεδὸν τό γε πλῆθος τῆς πόλεως τὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν γίνεται πλῆθος, περὶ ὧν οὐδὲν διώρισται, πότερον καὶ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ τὰς κτήσεις ἢ καὶ κατ' ἕκαστον ἰδίας, εἶ δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας ἰδίους ἢ κοινούς. Ostenditque Aristoteles, quoquo modo eam rem aliquis instituat, difficultates oriri. Εἰ μὲν γάρ, inquit, τὸν αὐτὸν τρόπον κοινὰ πάντα πάντων, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων; —. εἰ δέ, καθάπερ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι, καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος ἔσται τῆς κοινωνίας; ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις. ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύλακας οἷον φρουρούς, τοὺς δὲ γεωργοὺς καὶ τοὺς τεχνίτας καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας. Ac re vera similiter Plato

de rep. III. p. 415. d. c.: Ἐλθόντες δὲ (οἱ φύλακες) θεασάσθων τῆς πόλεως ὅπου κέλυστον στρατοπε-
δεύσασθαι, ὅθεν τοὺς τε ἔνδον μάλιστ' ἂν κατέχοιεν, εἴ τις μὴ ἐθέλοι τοῖς νόμοις πείθεσθαι,
τοὺς τε ἐξώθεν ἀπαμύνοιεν, εἰ πολέμιος ὥσπερ λύκος ἐπὶ ποίμνην τις ἴοι. Et de rep. IV. p. 419. extr. ita:
ἀτεχνῶς, φαίη ἂν τις, ὥσπερ ἐπίκουροι μισθωτοὶ ἐν τῇ πόλει φαίνονται καθῆσθαι οὐδὲν ἄλλο ἢ φρουροῦντες.

Deinde Aristoteles I. c. lib. II. c. II. §. 13. Schn., c. V. 1264. a. Bekk.: Ἐγκλήματα δὲ καὶ δίκαι,
καὶ ὅσα ἄλλα ταῖς πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ κακά, πάνθ' ὑπάρξει καὶ τοῖτοις. καίτοι λέγει ὁ Σωκράτης
ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων διὰ τὴν παιδείαν, οἷον ἀστυνομικῶν καὶ ἀγορανομικῶν καὶ τῶν
ἄλλων τῶν τοιούτων, ἀποδιδούς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς φύλαξιν. Respicit Platonis de rep. IV. p. 425.
c. d.: Τί δὲ ὦ πρὸς θεῶν, ἔφη, τάδε τὰ ἀγοραῖα ξυμβολαίων τε περί κατ' ἀγοράν, ἕκαστοι ἂ πρὸς
ἀλλήλους ξυμβάλλουσιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ χειροτεχνικῶν περί ξυμβολαίων καὶ λοιδοριῶν καὶ αἰκίας
καὶ δικῶν λήξεως καὶ δικαστῶν καταστάσεως καὶ εἴ που τελῶν τινες ἢ πράξεις ἢ θέσεις ἀναγκαῖοί
εἰσιν ἢ κατ' ἀγορὰς ἢ λιμένας ἢ καὶ τὸ παρὰπαν ἀγορανομικὰ ἅττα ἢ ἀστυνομικὰ ἢ ἐλλιμενικὰ
ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα τούτων τολμήσομεν τι νομοθετεῖν; Ἄλλ' οὐκ ἄξιον, ἔφη, ἀνδράσι καλοῖς κἀγαθοῖς
ἐπιτάττειν τὰ πολλὰ γὰρ αὐτῶν, ὅσα δεῖ νομοθετήσασθαι, ἑαδίως που εἰρήσουσι.

C. II. §. 15. Aristoteles sic pergit: Ἀτοπὸν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παρα-
βολήν, ὅτι δεῖ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν, οἷς οἰκονομίας οὐδὲν μέτεσιν. Referenda
haec sunt ad Platonis de rep. IV. p. 451. d.: Τὰς θηλείας τῶν φυλάκων κυνῶν πότερα ξυμφυλάττειν
οἰόμεθα δεῖν ἄπερ ἂν οἱ ἄρῆνες φυλάττωσι, καὶ ξυνθηρῶν καὶ τὰλλα κοινῇ πράττειν ἢ τὰς μὲν
οἰκουρεῖν ἔνδον ὡς ἀδυνάτους διὰ τὸν τῶν σκυλάκων τόκον τε καὶ τροφήν, τοὺς δὲ πονεῖν τε καὶ
πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἔχειν περὶ τὰ ποίμνια. Κοινῇ, ἔφη, πάντα· πλὴν ὡς ἀσθενεστέραις χρώμεθα, τοῖς δὲ ὡς
ἰσχυροτέροις.

Ib. ead. paragr. Aristoteles pergit: Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας ὡς καθίστησιν ὁ
Σωκράτης· αἰεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας. τοῦτο δὲ στάσεως αἴτιον γίνεται καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν
ἄξιωμα κεκτημένοις, ἠπουθεν δὴ παρὰ γε θνημοιδέσι καὶ πολεμικοῖς ἀνδράσιν. Ὅτι δ' ἀναγκαῖον
αὐτῶ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας, φανερόν· οὐ γὰρ ὅτε μὲν ἄλλοις, ὅτε δ' ἄλλοις μέμικται ταῖς
ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσός, ἀλλ' αἰεὶ τοῖς αὐτοῖς. Φησὶ δὲ τοῖς μὲν εὐδῦν γινόμενοις μῖξαι
χρυσόν, τοῖς δ' ἄρχυρον, χαλκὸν δὲ καὶ σιδηρὸν τοῖς τεχνίταις μέλλουσιν ἔσσεσθαι καὶ γεωργοῖς.
Respexit Aristoteles Plat. de rep. III. p. 415. a.: Ἔστε μὲν γὰρ δὴ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοί,
ὡς φήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες, ἀλλ' ὁ θεὸς πλάττων, ὅσοι μὲν ὑμῶν ἱκανοὶ ἄρχειν,
χρυσὸν ἐν τῇ γενέσει ξυνέμιξεν αὐτοῖς, διὸ τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι δ' ἐπίκουροι, ἄρχυρον· σίδηρον δὲ
καὶ χαλκὸν τοῖς τε γεωργοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. Proximorum verborum, quibus Plato, quod durum et
acerbum in illa sententia est, quodammodo mitigavit, hoc certe loco Aristoteles rationem non habuit; sic
enim Plato pergit: αἶτε οὖν ξυγγενεῖς ὄντες πάντες τὸ μὲν πολὺ ὁμοίους ἂν ἡμῖν αὐτοῖς γεννῶτε·
ἔστι δ' ὅτε ἐκ χρυσοῦ γεννηθεῖη ἂν ἀργυροῦν καὶ ἐξ ἀργυροῦ χρυσοῦν ἔχγονον, καὶ τὰλλα πάντα
οὕτως ἐξ ἀλλήλων κ. τ. λ. Quam vero hic Plato jubet fieri traductionem in alias civium ordines, eam multis
difficultatibus laborare supra jam c. I. §. 18. ab Aristotele demonstrari vidimus.

Lib. II. c. II. §. 16. Schn., c. V. p. 1264. b. Bekk.: Ἐπὶ δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαιρούμενος
τῶν φυλάκων ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαιμόνα ποιεῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην. Ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν
ὅλην, μὴ τῶν πλείστων εἰ (ν. ἢ) μὴ πάντων μερῶν ἢ τινῶν ἐχόντων τὴν εὐδαιμονίαν. Οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν
τὸ εὐδαιμονεῖν ὡνπερ τὸ ἄριον· τοῦτο μὲν γὰρ ἐνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν, τῶν δὲ μερῶν μηδετέρῳ·
τὸ δὲ εὐδαιμονεῖν ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλακες μὴ εὐδαιμόνες, τίνες ἕτεροι; οὐ γὰρ δὴ οἱ γε
τεχνῖται καὶ τὸ πλῆθος τὸ τῶν βαναύσων. Spectant haec Aristotelis verba praecipue ad initium libri
I. b.

quarti de republica, qui sic incipit: Καὶ ὁ Ἀδείμαντος ὑπολαβὼν Τί οὖν, ἔφη, ὦ Σωκράτες, ἀπολογήσει ἐάν τις σε φῆ μὴ πάνυ τι εὐδαιμόνας ποιεῖν τούτους τοὺς ἄνδρας, καὶ ταῦτα δι' ἑαυτούς, ὧν ἔστι μὲν ἡ πόλις τῆ ἀληθείας κ. τ. λ. ἐροῦμεν γάρ, ὅτι θανασιτὸν μὲν οὐδὲν ἄν εἴη, εἰ καὶ οὗτοι εὐδαιμόνεστατοί εἴσιν, οὐ μὴν πρὸς τοῦτο βλέποντες τὴν πόλιν οἰκίζομεν, ὅπως ἐν τῇ ἡμῶν ἔθνος ἔσται διαφερόντως εὐδαιμον, ἀλλ' ὅπως ὅτι μάλιστα εἴη ἡ πόλις. — νῦν μὲν οὖν, ὡς οἴομεθα, τὴν εὐδαιμόνα πλάττομεν οὐκ ἀπολαβόντες ὀλίγους ἐν αὐτῇ τοιοῦτους τινὰς τιθέντες, ἀλλ' ὅλην κ. τ. λ.

Proximo enuntiato Aristoteles de civitate Platonica sic perorat: Ἡ μὲν οὖν πολιτεία, περὶ ἧς ὁ Σωκράτης εἶρηκε, ταύτας τε τὰς ἀπορίας ἔχει καὶ τούτων οὐκ ἐλάττους ἐτέρας.

Capite tertio libri secundi, sexto Bekkeri, ad Leges Platonis dijudicandas transit, his verbis: Σχεδὸν δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς νόμους ἔχει τοὺς ὑστερον γραφέντας, διὸ καὶ περὶ τῆς ἐνταῦθα πολιτείας ἐπισκέψασθαι μικρὰ βέλτιον.*) Unum hoc Politicorum Aristotelis caput omnem nobis de Platone Legum auctore dubitationem eximere debet. Tam diserte enim Aristoteles toto hoc capite eundem et Politiae et Legum auctorem designat, ut quicquid contra afferri posse videatur, objecto tam luculento Aristotelis testimonio, prorsus concidat. Jam igitur singula videamus. Pergit Aristoteles initio cap. III. (VI. Bekk.) sic: καὶ γὰρ ἐν τῇ πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ Σωκράτης περὶ τε γυναικῶν καὶ τέκνων κοινωνίας, πῶς ἔχειν δεῖ, καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν. διαιρεῖται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων, τὸ μὲν εἰς τοὺς γεωργούς, τὸ δὲ εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος· τρίτον δ' ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον καὶ κύριον τῆς πόλεως. Sic per totum hoc caput Aristoteles de uno eodemque utriusque scripti, Politiae et Legum auctore loquitur. Propugnatorum vero vel τοῦ προπολεμοῦντος μέρους primam mentionem factam et quasi originem indicatam reperimus Reipubl. libro II. p. 373. e.: Πολεμήσομεν τὸ μετὰ τοῦτο (tuendorum vel proferendorum finium causa) ὦ Γλαίκων; ἢ πῶς ἔσται; Οὕτως, ἔφη. Καὶ μηδὲν γέ πο λέγωμεν, ἦν δ' ἐγώ, μήτ' εἴ τι κακόν, μήτ' εἰ ἀγαθόν ὁ πόλεμος ἐργάζεται, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ὅτι πολέμου αὐ γένεσιν εὐρήκαμεν. — Ἔτι δὴ, ὦ φίλε, μείζονος τῆς πόλεως δεῖ, οὐ τι μικρῶ, ἀλλ' ὅλω στρατοπέδῳ, ὃ ἐξεληθὸν ὑπὲρ τῆς οὐσίας ἀπάσης καὶ ὑπὲρ ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν διαμαχεῖται τοῖς ἐπιούσι. Horum επικούρων, ut postea vocantur, natura indoleque indagata et descripta, ad educationem eorum, ceteris civibus prorsus neglectis ita, ut fere nulla amplius eorum fiat mentio, Plato progreditur, fusiusque eam exponit libro II. et III. Politiae, addita severa Homeri ceterorumque poetarum censura, quae omnia Aristoteles non sine leni castigatione sic complectitur verbis proximis: Περὶ δὲ τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν, πότερον οὐδεμιᾶς ἢ μετέχουσί τινος ἀρχῆς, καὶ πότερον ὅπλα δεῖ κεκτῆσθαι καὶ τούτους καὶ συμπολεμεῖν ἢ μὴ, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἶσται δεῖν συμπολεμεῖν καὶ παιδείας μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξιν, τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἔξωθεν λόγοις πεπλήρωκε τὸν λόγον καὶ περὶ τῆς παιδείας, ποίαν τινὰ δεῖ γίνεσθαι τῶν φυλάκων. Multa Platonis paucis his verbis Aristoteles reprehendit, quibus de rebus variis locis legimus. Necessitatem eiusdem virorum mulierumque educationis exponit Plato Reipubl. V. p. 451. extr. usque ad pag. 457. b.: Ὀἶόν τ' οὖν, ἔφη ἐγώ, ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρῆσθαι τινὶ ζώῳ, ἂν μὴ τὴν αὐτὴν τροφήν τε καὶ παιδείαν ἀποδιδῶς; Οὐχ οἶόν τε. Εἰ ἄρα ταῖς γυναῖξι ἐπὶ ταῦτα χρῆσόμεθα καὶ τοῖς ἀνδράσι, ταῦτα καὶ διδακτέον αὐταῖς usque

*) Cf. C. F. Hermann: De vestigiis veterum institutorum, imprimis Atticorum, per Platonis de Legibus libros indagandis, et: Juris domestici et familiaris apud Platonem in Legibus cum veteris Graeciae, inque primis Athenarum institutis comparatio. Marburgi 1836., quas dissertationes tamen inspicere mihi non contigit.

ad verba p. 457. b.: Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐν ὧσπερ κῆμα φῶμεν διαφεύγειν τοῦ γυναικείου περὶ νόμου λέγοντες, ὥστε μὴ παντάπασιν κατακλυσθῆναι τιθέντας, ὡς δεῖ κοινῇ πάντα ἐπιτηδεύειν τοὺς τε φύλακας ἡμῶν καὶ τὰς φυλακίδας, ἀλλὰ πῆ τὸν λόγον αὐτὸν αὐτῶ ὁμολογεῖσθαι, ὡς δυνατὰ τε καὶ ὠφέλιμα λέγει. Quos vero alienos sermones Aristoteles dicit, libros V., VI., VII. Politiae potissimum intelligit, in quibus Plato altiore vel, ut ita dicam, philosophicam custodum disciplinam describit.

Ut autem ad Leges, ad quas Aristoteles hunc transitum facit, redeamus, nemo non videt, lenem quandam vituperationem jam in his primis verbis inesse: καὶ ταύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς πόλεσι κατὰ μικρὸν περιάγει πάλιν ἐπὶ τὴν ἑτέραν πολιτείαν. Summam autem discriminis inter Politiam Platonis et Leges suo more singula persequens his Aristoteles verbis complexus est §. 2. p. 1265. a. Bekk.: Ἐξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας καὶ τῆς κτήσεως τὰ ἄλλα ταῦτ' ἀποδίδωσιν ἀμφοτέροις ταῖς πολιτείαις· καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν καὶ τὸ τῶν ἔργων τῶν ἀναγκαίων ἀπεχομένους ζῆν, καὶ περὶ συσσιτίων ὡσαύτως· πλὴν ἐν ταύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια καὶ γυναικῶν, καὶ τὴν μὲν χιλίων τῶν ὄπλα κεκτημένων, ταύτην δὲ πεντακισχιλίων. De conviviliis mulierum Plato exposuit Legg. VI. p. 780. e.: Ὑμῶν γάρ, ὦ Κλεινία καὶ Μέγилле, τὰ μὲν περὶ τοὺς ἄνδρας ξυσσίτια καλῶς ἔμα καὶ ὅπερ εἶπον θανμασιῶς καθέστηκεν ἐκ θείας τινὸς ἀνάγκης, τὸ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας οὐδαμῶς ὀρθῶς ἀνομοθέτητον μεδεῖται, καὶ οὐκ εἰς τὸ φῶς ἦκται τὸ τῆς ξυσσιτίας αὐτῶν ἐπιτήδευμα κ. τ. λ. De numero civium eodemque sortium agri (τῶν κληρῶν) Legg. V. p. 745. b. c. d. ita: Μετὰ δὲ ταῦτα μέρη δώδεκα διελέσθαι, θέμενον Ἑστίας πρῶτον καὶ Λιός καὶ Ἀθηνᾶς ἱερόν, ἀκρόπολιν ὀνομάζοντα, κύκλον περιβάλλοντα, ἀφ' οὗ τὰ δώδεκα μέρη τέμνειν τὴν τε πόλιν αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν χώραν· ἴσα δὲ δεῖ γίνεσθαι τὰ δώδεκα μέρη τῶν τὰ μὲν ἀγαθῆς γῆς εἶναι σμικρὰ, τὰ δὲ χείρονος μείζω. κληρῶν δὲ διελεῖν τετραράκοντα καὶ πεντακισχιλίους· τούτων τε αὐτὰ δίχα τεμεῖν ἕκαστον καὶ ξυγκληρωῖσαι δύο τμήματα, τοῦ ἑῷ ἐγγύς καὶ τοῦ πόρρω μετέχοντα· ἑκάτερον τὸ πρὸς τῇ πόλει μέρος τῶν πρὸς τοῖς ἐσχάτοις εἰς κληρῶν. -- νεύμασθαι δὲ δεῖ καὶ τοὺς ἄνδρας δώδεκα μέρη κ. τ. λ. Eundem civium numerum jam superius Plato posuerat V. p. 737. e.: πεντάκις μὲν χίλιοι ἔστωσαν καὶ τετραράκοντα, ἀριθμοῦ τινος ἑνεκα προσήκοντος, γεωμόροι τε καὶ ἀμννοῦντες τῇ νομῇ· γῆ δὲ καὶ οἰκῆσεις ὡσαύτως τὰ αὐτὰ μέρη διανεμηθῆτων, γενόμενα ἀνῆρ καὶ κληρῶν ξύννομα.

Aristoteles eodem c. III. §. 5. Schn., c. VI. p. 1265. a. Bekk.: Καὶ τὸ πλῆθος δὲ τῆς κτήσεως ὀρεῖν δεῖ, μὴ ποτε βέλτιον ἑτέρως διορίσαι τῷ σαφῶς μᾶλλον· τοσαύτην γὰρ εἶναι φησὶ δεῖν ὥστε ζῆν σωφρόνως, ὡσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν ὥστε ζῆν εὖ· τοῦτο γὰρ ἐστὶ καθόλου μᾶλλον κ. τ. λ. Haec respiciunt Legg. V. p. 737. d.: ὄγκος δὲ πλῆθους ἱκανὸς οὐκ ἄλλως ὀρθῶς γίγνεται ἂν λεχθεῖς, ἢ πρὸς τὴν γῆν καὶ τὰς τῶν πλησιοχώρων πόλεις· γῆς μὲν, ὀπόση πόσους σόφρονας ὄντας ἱκανὴ τρέφειν· πλείονος δ' οὐδὲν προσδεῖ πλῆθους κ. τ. λ.

Ib. §. 6. Schn.: Ἄστονον δὲ καὶ τὸ τὰς κτήσεις ἰσάζοντα τὸ περὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατασκευάζειν, ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιεῖαν ἀόριστον, ὡς ἱκανῶς ἂν ὀμαλισθησομένην εἰς τὸ αὐτὸ πλῆθος διὰ τὰς ἀτεκνίας ὄσωνοῦν γεννωμένων, οὗ δοκεῖ τοῦτο καὶ νῦν συμβαίνειν περὶ τὰς πόλεις. Reprehenditur locus Legg. V. p. 740. b.: ὅπως δ' ἂν ταῦτα εἰς τὸν αἰὶ χρόνον οὕτως ἔχοντα ὑπάρχη, τάδε προσδιανοητέον· ὅσαι εἰσὶ τανῦν ἡμῶν ἐστὶν διανεμηθεῖσαι τὸν ἀριθμόν, ταύτας δεῖν αἰεὶ τοσαύτας εἶναι, καὶ μήτε τι πλείους γίνεσθαι μήτε τί ποτε ἐλάττους. --- ὁ λαχὼν τὸν κληρῶν καταλείπει αἰεὶ ταύτης τῆς οἰκῆσεως ἕνα μόνον κληρονόμον τῶν ἑαυτοῦ παίδων --- τοὺς δ' ἄλλους παῖδας, οἷς ἂν πλείους γίνωνται, θηλείας τε ἐκδόσθαι — ἄρῆενάς τε, οἷς ἂν τὰ τῆς γενέσεως ἐλλείπη τῶν πολιτῶν, τούτους υἱέας διανέμειν κατὰ χάριν κ. τ. λ. usque ad p. 741. a.: ἀνάγκην δὲ οὐδὲ θεὸς εἶναι λέγεται δυνατὸς βιάζεσθαι.

Ib. §. 8. Schn.: Ἐλλέλειπται δὲ τοῖς νόμοις τοῖσι καὶ τὰ περὶ τοὺς ἄρχοντας, ὅπως ἔσονται διαφέροντες τῶν ἀρχομένων. φησὶ γὰρ δεῖν, ὥσπερ ἐξ ἑτέρου τὸ στημόνιον ἐρίου γίνεται τῆς κρόκης, οὕτω καὶ τοὺς ἄρχοντας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρχομένους. Tangit Aristoteles Legg. V. p. 734. e.: καθάπερ οὖν δὴ τινα ξυνοφῆν ἢ καὶ πλέγμα ἄλλ' ὀτιοῦν, οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν οἷον ἔ' ἐστὶ τὴν τε ἐφυοφῆν καὶ τὸν στήμονα ἀπεργάζεσθαι, διαφέρειν δ' ἀναγκαῖον τὸ τῶν στημόνων πρὸς ἀρετὴν γένος. ἰσχυρόν τε γὰρ καὶ τινα βεβαιότητα ἐν τοῖς τρόποις εἰληφός, τὸ δὲ μαλακώτερον καὶ ἐπεικεία τινὲ δικαία χρώμενον· ὅθεν δὴ τοὺς τὰς μεγάλας ἀρχὰς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρξοντας δεῖ διακρίνεσθαι τινα τρόπον ταύτη καὶ τοὺς σμικροῦ παιδεία βασανισθέντας ἐκάστοτε κατὰ λόγον.

Ib. eadem §. 8.: Ἐπεὶ δὲ τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μεῖζονα μεχρὶ πεντακλασίας, διὰ τί τοῦτ' οὐκ ἂν εἴη ἐπὶ τῆς γῆς μέχρη τινός; Idem repetit Aristoteles c. IV. §. 2. Schn., c. VII. Bekk. p. 1266. b.: Πλάτων δὲ τοὺς νόμους γράφων μέχρη μὲν τινος ὄρετο δεῖν εἶναι (ἀδξηθῆναι τὴν οὐσίαν), πλεῖον δὲ τοῦ πενταπλασίαν εἶναι τῆς ἐλαχίστης μηδενὶ τῶν πολιτῶν ἔξουσίαν εἶναι κήσασθαι, καθάπερ εἴρηται καὶ πρότερον. Pertinent haec ad Legg. V. p. 744. e.: Νῦν οὖν ὄρον δεῖ τούτων ἐκατέρου (πλοῦτου καὶ πενίας) τὸν νομοθέτην φράζειν. ἔσται δὴ πενίας μὲν ὄρος ἢ τοῦ κλήρου τιμῆ, ὃν δεῖ μένειν καὶ ὃν ἄρχων οὐδεὶς οὐδενὶ ποτε περιόψεται ἐλάττω γιγνόμενον —. μέτρον δὲ αὐτῶν θέμενος ὁ νομοθέτης διπλάσιον ἑάσει τούτου κτᾶσθαι καὶ τριπλάσιον καὶ μέχρη τετραπλασίον. Errasse igitur videtur Aristoteles, quum Plato nusquam de quintuplo loquutus sit. Ceterum, quum nemini suum fundum vendere, neque alterius fundum emere liceat, fundus augeri non potuit; sic enim praescribit p. 741. c. Νόμος προστάττει — τὸν πριάμενον ἢ ἀποδόμενον ὧν ἔλαχεν οἰκοπέδων ἢ γηπέδων, τὰ ἐπὶ τούτοις πρόποντα πάσχειν πάθῃ.

Ib. §. 8.: Καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν, μὴ ποτ' οὐ συμφέρῃ πρὸς οἰκονομίαν· δύο γὰρ οἰκόπεδα ἐκάστῳ ἔνειμε διελὼν χωρίς, χαλεπὸν δὲ οἰκίας δύο οἰκεῖν. Sic Plato Legg. V. p. 745. c.: Κλήρους δὲ διελεῖν κ. τ. λ. vide paullo ante ad §. 2.

Pergit Aristoteles §. 11. p. 1266. a. Bekk.: Ἐν δὲ τοῖς νόμοις εἴρηται τούτοις, ὡς δεόν συγκεῖσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν ἐκ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος, ἃς ἢ τὸ παράπαν οὐκ ἂν τις θεῖη πολιτείας ἢ χειρίστας πασῶν. Cfr. Legg. III. p. 693. d. e.: Εἰσὶ πολιτειῶν οἷον μητέρες δύο τινές, ἐξ ὧν τὰς ἄλλας γεγονέναι λέγων ἂν τις ὀρθῶς λέγοι. καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν μοναρχίαν ὀρθόν, τὴν δ' αὖ δημοκρατίαν· καὶ τῆς μὲν τὸ Περσῶν γένος ἄκρον ἔχειν, τῆς δ' ἡμᾶς. αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἄπασαι, καθάπερ εἶπον, ἐκ τούτων εἰσὶ διαπεποικίμεναι. δεῖ δὴ οὖν καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτοις, εἴπερ ἐλευθερία ἔ' ἐστὶ καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως. Add. III. p. 701. e. et VI. p. 756. extr.: ἢ μὲν αἵρεσις οὕτω γιγνομένη μέσον ἂν ἔχοι μοναρχικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας, ἧς αἰεὶ δεῖ μεσεύειν τὴν πολιτείαν.

Pergit Aristoteles §. 11.: Ἐπειτ' οὐδ' ἔχονσα φαίνεται μοναρχικὸν οὐδέεν, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ καὶ δημοκρατικὰ· μᾶλλον δὲ ἐγκλίειν βούλεται πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. δῆλον δ' ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως· τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἰρετῶν κληρωτοὺς κοινὸν ἀμφοῖν, τὸ δὲ τοῖς μὲν εὐπορωτέροις ἐπιάναγες ἐκκλησιάζειν εἶναι καὶ φέρειν ἄρχοντας ἢ τι ποιεῖν ἄλλο τῶν πολιτικῶν, τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, τοῦτο δ' ὀλιγαρχικόν. Notatur locus Legg. VI. p. 764. a.: ἴτω δὲ εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὸν κοινὸν ξύλλογον ὁ βουλόμενος, ἐπιάναγες δ' ἔστω τῶ τῶν δευτέρων καὶ πρώτων τιμημάτων, δέκα δραχμαῖς ζημιουμένῳ, εἰ μὴ παρῶν ἐξετάζηται τοῖς ξυλλόγοις. τρίτῳ δὲ ἑμῆματι καὶ τετάρτῳ μὴ ἐπιάναγες, ἀλλ' ἀζήμιος ἀφεῖσθω, εἰ μὴ τι παραγγείλωσιν οἱ ἄρχοντες πᾶσιν ἐξ ἀνάγκης τινὸς ξυνιέναι.

Eadem §. 11.: Καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων εἶναι τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς μεγίστας ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων (ὀλιγαρχικόν ἐστιν). Ad plerosque magistratus, quos creari Plato in civitate jubet, haec verba referenda sunt, v. c. agrorum custodes (ἀγρονόμους), urbis custodes

(ἀστυνόμους), fori curatores (ἀγορανόμους), alios, quos plerosque ex primo secundove censu, non ex tertio vel quarto creari jubet Legg. VI. p. 763. d. e.: *Διὸ προβαλλέσθω μὲν πᾶς ἀνὴρ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων ἀστυνόμον ὃν ἂν βούληται κ. τ. λ.* et ib. e.: *Ἀγορανόμους δ' ἐξῆς τοῦτοις αἰρεῖσθαι μὲν ἐκ τῶν δευτέρων καὶ πρώτων τιμημάτων πέντε κ. τ. λ.*

Ib. §. 12.: *Ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ τὴν τῆς βουλῆς αἴρεσιν κ. τ. λ.* Pertinent haec ad Legg. VI. p. 756. c. d. e.: *Βουλὴν δὲ εἶναι μὲν τριάκοντα δωδεκάδας, ἐξήκοντα δὲ καὶ τριακόσιοι γίνονται ἂν πρότερον ταῖς διανομαῖς· μέρη δὲ διανείμαντας τέτταρα κατὰ ἐνεθήκοντα τὸν ἀριθμὸν τούτων ἐξ ἐκάστου τῶν τιμημάτων φέρειν ἐνεθήκοντα βουλευτὰς· πρῶτον μὲν ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων ἅπαντας φέρειν ἐξ ἀνάγκης, ἢ ζημιουῖσθαι τὸν μὴ πειθόμενον τῇ δοξάσει ζημίας· ἐπειδὴ δ' ἐνεχθῶσι, τούτους μὲν κατασημῆσθαι, τῇ δὲ ὑστερεῖα φέρειν ἐκ τῶν δευτέρων τιμημάτων κατὰ ταῦτα καθάπερ τῇ πρόσθεν, τρίτη δὲ ἐκ τῶν τρίτων τιμημάτων φέρειν μὲν τὸν βουλόμενον, ἐπάναγκες δὲ εἶναι τοῖς τῶν τριῶν τιμημάτων, τὸ δὲ τέταρτόν τε καὶ σμικρότατον ἐλεύθερον ἀφαιρεῖσθαι τῆς ζημίας, ὅς ἂν αὐτῶν μὴ βούληται φέρειν. τετάρτη δὲ φέρειν μὲν ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ σμικροτάτου τιμήματος ἅπαντας, ἀξίμιον δ' εἶναι τὸν ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τρίτου τιμήματος, ἐὰν ἐνεγκεῖν μὴ βούληται· τὸν δ' ἐκ τοῦ δευτέρου καὶ πρώτου μὴ φέροντα ζημιουῖσθαι ---. ὀγδοήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ἐκλέξαντας ἀφ' ἐκάστων τῶν τιμημάτων, τοὺς ἡμίσεις τούτων ἀποκληρώσαντας δοκιμάσαι, τούτους δ' εἶναι τὸν ἐνιαυτὸν βουλευτὰς. Sic totus hic locus legitur apud Platonem; inde consequitur, Aristotelis locus ut ita legatur: *Ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ τὴν τῆς βουλῆς αἴρεσιν· αἰροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ τοῦ πρώτου τιμήματος, εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ τοῦ δευτέρου, εἶτ' ἐκ τῶν τρίτων. πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάναγκες ἦν τοῖς ἐκ τῶν τετάρτων (Schn. τοῖς ἐκ τῶν τριῶν ἢ τετάρτων. Bekk.: τοῖς ἐκ τῶν τρίτων ἢ τετάρτων), ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου (vel ἐκ δὲ τῶν τετάρτων cum vulgata; Bekk.: ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου τῶν τετάρτων) μόνοις ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις. Sic Aristotelis verba cum Platonice concinnunt, et sensus utriusque loci idem efficitur, in senatoribus ex tertia classe eligendis cives quartae classis non cogi ferre suffragia, in eligendis ex quarta solis primae secundaeque classis civibus necessario obeunda esse comitia: qua re id effici Aristoteles dicit, ut plures ex prioribus classibus et meliores eligant et eligantur. Ceterum, ut hinc patet, quemadmodum in senatoribus creandis electio cum sortitione conjuncta sit, ita utrumque modum concordiae servandae causa conjunctim adhibendum esse diserte Plato dicit Legg. VI. p. 759. b.: *Τούτων δὲ πάντων τὰ μὲν αἰρετὰ χρή, τὰ δὲ κληρωτὰ ἐν ταῖς καταστάσεσι γίνεσθαι, μιγνύντας πρὸς φιλίαν ἀλλήλοις δῆμον καὶ μὴ δῆμον ἐν ἐκάστη χώρᾳ καὶ πόλει, ὅπως ἂν μάλιστα ὁμοιοῶν εἴη.* b. §. 12.: *Ἔσονται δὲ πλείους οἱ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων καὶ βελίους διὰ τὸ ἐνίους μὴ αἰρεῖσθαι τῶν δημοτικῶν διὰ τὸ μὴ ἐπάναγκες. Ad totum locum de magistratuum et sacerdotum aedituorumque creatione, de qua Plato Legg. VI. inde a pag. 758. ad p. 766. agit, haec referenda sunt.***

Ib. §. 13.: *Ἔχει δὲ καὶ περὶ τὴν αἴρεσιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἰρετῶν αἰρετοὺς ἐπικίνδυνον. Referendum hoc est, etsi in senatu quoque eligendo ex primis electis rursus centum octoginta eliguntur, ex his nonaginta sorte ducuntur, praecipue ad triginta septem legum custodes, qui triplici electione creantur. Cf. Legg. VI. p. 753. d.: *Τὰ δὲ τῶν πινάκων κριθέντα (ὀνόματα) ἐν πρώτοις μέχρι τριακοσίων δεῖξαι τοὺς ἀρχοντας ἰδεῖν πάσῃ τῇ πόλει, τὴν δὲ πόλιν ὁσαύτως ἐκ τούτων φέρειν πάλιν ὃν ἂν ἕκαστος βούληται, τοὺς δὲ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν προκριθέντας ἑκατὸν δεῖξαι πάλιν ἅπασιν. τὸ δὲ τρίτον φερέτω μὲν ἐκ τῶν ἑκατὸν ὃ βουληθεῖς ὃν ἂν βούληται, διὰ τομίῶν πορευόμενος· ἐπὶ δὲ καὶ τριάκοντα, οἷς ἂν πλεῖσται γένωνται ψῆφοι, κρίναντες ἀποφηνάντων ἀρχοντας.**

Eadem paragrapho 13. cap. III. toti huic de Platonis Legibus disputationi his verbis Aristoteles clausulam imponit: *Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις τούτων ἔχει τὸν τρόπον.*

Lib. II. c. V §. 12. Schn., c. VIII. p. 1269. a. Bekk.: Ζητοῦσι δ' ὅλως οὐ τὸ πάτριον ἀλλὰ τὰγαθὸν πάντες· εἰκὸς τε τοὺς πρώτους, εἴτε γηγενεῖς ἦσαν εἴτ' ἐκ φθορᾶς τινὸς ἐσώθησαν, ὁμοίους εἶναι καὶ τοὺς τυχόντας καὶ τοὺς ἀνοήτους, ὥσπερ καὶ λέγεται κατὰ τῶν γηγενῶν, ὥστ' ἄτιπον τὸ μένειν ἐν τοῖς τοῦτων δόγμασιν. Tetigisse his verbis Aristoteles videtur mythum illum, quem Plato Politico suo intexuit inde a pag. 269. a. usque ad p. 274. d.

Lib. II. c. VI. §. 22. Schn., c. IX. p. 1271. a. b. Bekk.: Καὶ ὡδὲ δὲ τῇ ὑποθέσει τοῦ νομοθέτου ἐπιτιμήσειεν ἂν τις, ὅπερ καὶ Πλάτων ἐν τοῖς νόμοις ἐπιτείμηκεν· πρὸς γὰρ μέρος ἀρετῆς ἢ πᾶσα σύνταξις τῶν νόμων ἐστί, τὴν πολεμικὴν. Respicit Aristoteles Legg. I. p. 625. e. sq. ubi Clinias Cretensis ita de Cretensium legislatore: ταῦτ' οὖν πρὸς τὸν πόλεμον ἡμῖν ἅπαντα ἐξήρτηται, καὶ πάνθ' ὁ νομοθέτης, ὡς γ' ἐμοὶ φαίνεται, πρὸς τοῦτο βλέπων ξυνετάπειτο, ἐπεὶ καὶ τὰ ξυσσίτια κ. τ. λ. καὶ σχεδὸν ἀνευρήσεις οὕτω σκοπῶν τὸν Κρητῶν νομοθέτην, ὡς εἰς τὸν πόλεμον ἅπαντα δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰ νόμιμα ἡμῖν ἀποβλέπων ξυνετάξατο. καὶ κατὰ ταῦτα οὕτω φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους, ὡς τῶν ἄλλων οὐδενὸς οὐδὲν ὄφελος ὄν, οὔτε κτημάτων οὔτ' ἐπιτηδευμάτων, ἂν μὴ τῷ πολέμῳ ἄρα κρατῆ τις· πάντα δὲ τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικούντων γίνεσθαι. Sane Atheniensis huic Cliniae Cretensis de Cretensium legislatore sententiae non assentitur, sed et illum et Lycurgum Lacedaemoniorum legislatorem totam virtutem in legibus ferendis ante oculos habuisse persuadere conatur p. 632. c.

Capite IX. (XII. Bekk.) secundi huius libri, quod Aristotelis manu esse neganti Goettlingio, frustra oblocuti sunt Nickesius et Spengelius, praeter alia, quae jam memorata sunt, computationum usus §. 8. p. 1274. b. his verbis commemoratur: εἰ δ' ὁ περὶ τὴν μέθην νόμος, τὸ τοὺς νήφοντας συμποσιαρχεῖν· et par utriusque manus exercitatio ibidem memoratur: καὶ τὴν ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἄσκησιν ὅπως ἀμφιδέξιοι γίνονται κατὰ τὴν μελέτην, ὡς δεόν μὴ τὴν μὲν χρήσιμον εἶναι τοῖν χερσῶν, τὴν δ' ἄχρηστον. Illum computationum usum contra Cliniam et Megillum primo et secundo Legum libro Atheniensis defendere conatus est longa disputatione, ex qua praecipue lib. I. p. 640. d. huc pertinet: Οὐκοῦν νήφοντά τε καὶ σοφὸν ἄρχοντα μεθύνωνται δεῖ καθιστάναι καὶ μὴ τὸνναντίον; μεθύνωντων γὰρ μεθύων καὶ νέος ἄρχων μὴ σοφός, εἰ μὴ κακὸν ἀπεργάσαιτό τι μέγα, πολλῇ χρῆτ' ἂν ἀγαθῇ τύχῃ. Et lib. II. p. 671. e.: Οὐκοῦν εἴ γε εἴη τοιαύτη μὲν μέθη, τοιαύτη δὲ παιδιά, μῶν οὐκ ὄφελιθέντες ἂν οἱ τοιοῦτοι ξυμπόται καὶ μᾶλλον φίλοι ἢ πρότερον ἀπαλλάττοιτο ἀλλήλων, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τανῦν ἐχθροί, κατὰ νόμους δὲ πᾶσαν τὴν ξυνοσίαν ξυγγεγόμενοι καὶ ἀκολουθήσαντες, ὅποτε ἀφηγοῖντο οἱ νήφοντες τοῖς μὴ νήφουσι; De utriusque manus pari exercitatione Plato loquitur lib. VII. p. 794. d. — 795. d. inde a verbis: Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντα ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρεῖας εἰς ἐκάστας τῶν πράξεων κ. τ. λ. usque ad verba: ὅπως ἀρίποδες τι καὶ ἀρίχειρες πάντες τε καὶ πᾶσαι γινόμενοι μηδὲν τοῖς εἶθεσιν ἀποβλέπτωσι τὰς φύσεις εἰς τὸ δυνατόν.

In reliquis Politicorum libris rarius tantum Platonis aut disertam facit mentionem, aut sententiarum eius vel orationis memor fuit, quod quidem his locis factum esse mihi videtur.

Liber III.

Tertio libro Aristoteles de civitate quaerit et de cive, de variis civitatis formis tam veris bonisque quam pravis et falsis, qua in re multa cum Platone habet communia, multa diversa et contraria. Hoc in libro his locis Platonis rationem habuisse mihi videtur.

Lib. III. c. V. §. 2. Schn., c. VII. p. 1279. a. Bekk.: Καλεῖν δ' εἰώθαμεν τῶν μὲν μοναρχιῶν τὴν πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπουσαν συμφέρον βασιλείαν, τὴν δὲ τῶν ὀλίγων μὲν πλειόνων δ' ἐνὸς ἀριστοκρατίαν,

ἢ διὰ τὸ τοὺς ἀρίστους ἄρχειν, ἢ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἀριστον τῆ πόλει καὶ τοῖς κοινωνοῦσιν αὐτῆς· ὅταν δὲ τὸ πλῆθος πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύηται συμφέρον, καλεῖται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν τῶν πολιτειῶν, πολιτεία. --- παρεκβάσεις δὲ τῶν εἰρημένων τυραννίς μὲν βασιλείας, ὀλιγαρχία δ' ἀριστοκρατίας, δημοκρατία δὲ πολιτείας. ἢ μὲν γὰρ τυραννίς ἐστὶ μοναρχία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τοῦ μοναρχοῦντος, ἢ δ' ὀλιγαρχία πρὸς τὸ τῶν ἐπόρων, ἢ δὲ δημοκρατία πρὸς τὸ συμφέρον τὸ τῶν ἀπόρων· πρὸς δὲ τὸ τῷ κοινῷ λυσιτελοῦν οὐδεμία αὐτῶν. Plato in Politico p. 291. d. e. ita: Ξ. Ἄρ' οὐ μοναρχία τῶν πολιτικῶν ἡμῖν ἀρχῶν ἐστὶ μία; Ν. Σ. Ναί. Ξ. Καὶ μετὰ μοναρχίαν εἴποι τις ἂν οἶμαι τὴν ὑπὸ τῶν ὀλίγων δυναστείαν. Ν. Σ. Πῶς δ' οὐ; Ξ. Τρίτον δὲ σχῆμα πολιτείας οὐχ ἢ τοῦ πλήθους ἀρχή, δημοκρατία τοῦνομα κληθεῖσα; Ν. Σ. Πάνυ γε. Ξ. Τρεῖς δ' οὐσαί μῶν οὐ πέντε τρόπον τινὰ γίνονται, δύο ἐξ ἑαυτῶν ἄλλα πρὸς αὐταῖς ὀνόματα τίκτουσαι; Ν. Σ. Ποῖα δὴ; Ξ. Πρὸς τὸ βίαιόν ποιν καὶ ἐκούσιον ἀποσκοποῦντες νῦν καὶ πενίαν καὶ πλοῦτον καὶ νόμον καὶ ἀνομίαν ἐν αὐταῖς γιγνόμενα, διπλῆν ἑκατέραν ταῖν δυοῖν διαιροῦντες μοναρχίαν μὲν προσαγορεύουσιν ὡς δύο παρεχομένην εἶδη δυοῖν ὀνόμασι, τυραννίδι, τὸ δὲ βασιλικῆ. Ν. Σ. Τί μὴν; Ξ. Τὴν δὲ ὑπ' ὀλίγων γε ἐκάστοτε κρατηθεῖσαν πόλιν ἀριστοκρατία καὶ ὀλιγαρχία. Ν. Σ. Καὶ πάνυ γε. Ξ. Δημοκρατίας γε μὴν, ἐάν τ' οὐν βιαίως ἐάν τε ἐκούσιως τῶν τὰς οὐσίας ἐχόντων τὸ πλῆθος ἀρχῆ, καὶ ἐάν τε τοὺς νόμους ἀκριβῶς φυλάττει ἐάν τε μὴ, πάντως τοῦνομα οὐδεὶς αὐτῆς εἶωθε μεταλλάττειν. Et Aristoteles quidem priores tres civitatis formas justas esse judicat, Plato nullam, sed septimam, quam ἐπιστήμην καὶ τέχνην dicit, unice veram esse in sqq. p. 292. a. sic exponit: Ξ. Τί οὖν; οἴομεθά τινα τούτων τῶν πολιτειῶν ὀρθὴν εἶναι τούτοις τοῖς ὄροις ὀρισθεῖσαν, ἐνὶ καὶ ὀλίγοις καὶ πολλοῖς καὶ πλοῦτοφ καὶ πενία καὶ τῷ βίαιῳ καὶ ἐκούσιῳ καὶ μετὰ γραμμάτων καὶ ἄνευ νόμων ξυμβαίνουσαν γίνεσθαι κ. τ. λ. Platonis rationem habuisse Aristotelem etiam magis ex locis, qui mox afferentur, patebit.

Lib. III. c. VI. §. 7. Schn., c. XI. p. 1281. b. Bekk.: *Λιόπερ καὶ Σόλων καὶ τῶν ἄλλων τινὲς νομοθετῶν τάττουσι ἐπὶ τε τὰς ἀρχαιρεσίας καὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων, ἄρχειν δὲ κατὰ μόνας οὐκ ἐῷσιν (τὸ πλῆθος).* §. 8.: *Ἔχει δὲ ἢ τάξις αὐτῆ τῆς πολιτείας ἀπορίαν πρώτην μὲν ὅτι δόξειεν ἂν τοῦ αὐτοῦ εἶναι τὸ κρῖναι τίς ὀρθῶς ἰάτρειαν, οὐτὲρ καὶ τὸ ἰατρῆσαι καὶ ποιῆσαι ἕγιᾶ τὸν κάμνοντα τῆς νόσου τῆς παρουσίας· οὗτος δ' ἐστὶν ἰατρός.* §. 9.: *Ἐπειτα καὶ περὶ τὴν αἵρεσιν τὸν αὐτὸν ἂν δόξειεν ἔχειν τρόπον· καὶ γὰρ τὸ ἐλέσθαι ὀρθῶς τῶν εἰδῶτων ἔργον ἐστίν, ὅσον γεωμέτρην τε τῶν γεωμετρικῶν καὶ κυβερνήτην τῶν κυβερνητικῶν. εἰ γὰρ καὶ περὶ ἐνίων ἔργων καὶ τεχνῶν μετέχουσι καὶ τῶν ἰδιωτῶν τινες, ἀλλ' οὐ τοι τῶν εἰδῶτων γε μᾶλλον. ὥστε κατὰ μὲν τοῦτον τὸν λόγον οὐκ ἂν εἴη τὸ πλῆθος ποιητέον κύριον οὔτε τῶν ἀρχαιρεσιῶν οὔτε τῶν εὐθύνων.* Nonne Gorgiam Platonis Aristotelis animo quodammodo observatum esse putamus, ubi pag. 455. b. Steph. haec legimus: *Ὅταν περὶ ἰατρῶν αἰρέσεως ἢ τῆ πόλει σύλλογος ἢ περὶ ναυπηγῶν ἢ περὶ ἄλλου τινὸς δημιουργικοῦ ἔθρους, ἄλλο τι ἢ τότε ὁ ἠητορικὸς οὐ συμβουλευέσει; δηλον γὰρ ὅτι ἐν ἐκάστη αἰρέσει τὸν τεχνικώτατον δεῖ αἰρεῖσθαι· οὐδ' ὅταν τειχῶν περὶ οἰκοδομήσεως ἢ λιμένων κατασκευῆς κ. τ. λ.?*

Lib. III. c. VI. §. 13. Schn., c. XI. p. 1282. b. Bekk.: *Ἡ δὲ πρώτη λεχθεῖσα ἀπορία ποιεῖ φανερόν οὐδὲν οὕτως ἕτερον ὡς ὅτι δεῖ τοὺς νόμους εἶναι κυρίους κειμένους ὀρθῶς, τὸν ἄρχοντα δὲ, ἂν τε εἰς ἂν τε πλείους ὦσι, περὶ τούτων εἶναι κυρίους, περὶ ὅσων ἐξ ἀδυνατοῦσιν οἱ νόμοι λέγειν ὀρθῶς, διὰ τὸ μὴ ἠέδιον εἶναι καθόλου δηλῶσαι περὶ πάντων.* Revertitur Aristoteles ad eandem hanc sententiam infra c. X. (c. XV. Bekk.), uberiusque eam ibi exponit, tamque diserte utroque loco, ut Platoni contrariam in Politico defendenti sententiam contra dicere voluisse videatur. Sic enim ille p. 293. c. St.: *Ἀναγκαῖον δὴ καὶ πολιτειῶν, ὡς εἶκε, καυτήν διαφερόντως ὀρθὴν εἶναι καὶ μόνην πολιτείαν, ἐν ἣ τις ἂν εὐρίσκει τοὺς ἄρχοντας ἀληθῶς ἐπιστήμονας καὶ οὐ δοκοῦντας μόνον, ἐάν τε*

κατὰ νόμους ἐάν τε ἄνευ νόμων ἄρχωσι, καὶ ἐκόντων καὶ ἀκόντων, ἢ πεινόμενοι ἢ πλουτοῦντες· τούτων ὑπολογιστέον οὐδὲν οὐδαμῶς εἶναι καὶ οὐδεμίαν ὀρθότητα. Plura inferius.

Lib. III. c. X. §. 4. Schn., c. XV. p. 1286. a. Bekk.: Δοκοῦσι δὴ τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι τὸ καθόλου μόνον οἱ νόμοι λέγειν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ προσπίπτοντα ἐπιτάττειν, ὥστ' ἐν ὁποιοῦν τέχνῃ τὸ κατὰ γράμματα ἄρχειν ἡλίθιον. Rursus hic Aristoteles verbis τοῖς νομίζουσι συμφέρειν βασιλεύεσθαι Platonem significat, uberius in Politico p. 294. a—d. St. hanc sententiam exponentem: Τρόπον μέντοι τινὰ δῆλον, ὅτι τῆς βασιλικῆς ἐστὶν ἡ νομοθετικὴ τὸ δ' ἄριστον· οὐ τοὺς νόμους ἐστὶν ἰσχύειν, ἀλλὰ ἄνδρα τὸν μετὰ φρονήσεως βασιλικόν. οἷσθ' ὄπη; Πῆ δὴ λέγεις; Ὅου νόμος οὐκ ἂν ποτε δύνατο τό τε ἄριστον καὶ τὸ δικαιοτάτον ἀκριβῶς πᾶσιν ἅμα περιλαβὼν τὸ βέλτιστον ἐπιτάττειν κ. τ. λ. Concedit quidem et ipse Aristoteles civitatem, quae secundum scripta et leges regatur, non esse optimam, ita pergens l. c.: Φανερόν τοίνυν, ὡς οὐκ ἐστὶν ἡ κατὰ γράμματα καὶ νόμους ἀρίστη πολιτεία διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν (ob quam in arte medica), optimam tamen earum, quae revera sint et reperiri possint, esse ostendit his adjectis: Ἀλλὰ μὴν κακείνον δεῖ ὑπάρχειν τὸν λόγον τὸν καθόλου τοῖς ἀρχουσιν· κρείττον δ' ὅ μὴ πρόσσεσι τὸ παθητικὸν ὅλως ἢ ὅ συμφυές. τῷ μὲν οὖν νόμῳ τοῦτο οὐκ ὑπάρχει, ψυχὴν δ' ἀνθρωπίνην ἀνάγκη τοῦτ' εἶχειν πᾶσαν. Id rursus tam dilucide Aristoteles exponit, quia Plato huius humanae infirmitatis nullam prorsus rationem habuit, sed perfectum sapientem civitati praeesse fingit, quem et cum legibus et sine legibus atque etiam contra leges volentes nolentes cives, quae ipsi recta et justa et pulchra videantur, ea ut faciant cogere, optimum esse putat, exemplis veri medici aegrotos et gubernatoris navigantes vel invitos sanantium et servantium propositis, l. c. p. 296. c. sic pergens: Τί δὲ ἡμῖν δὴ τὸ παρὰ τὴν πολιτικὴν τέχνην ἀμάχημα λεγόμενον ἐστίν; ἄρ' οὐ τὸ αἰσχρὸν καὶ κακὸν καὶ ἄδικον; Παντάπασι γε. Τῶν δὲ βιασθέντων παρὰ τὰ γεγραμμένα καὶ πάτρια ὄρᾶν ἕτερα δικαιότερα καὶ ἀμείνω καὶ καλλίω τῶν ἐμπροσθεν, φέρε, τὸν τῶν τοιούτων αὐ ψόγον περὶ τῆς τοιαύτης βίας, ἄρ', εἰ μέλλει μὴ καταγελαστότατος εἶναι πάντων, πάντα ἀντὶ μᾶλλον λεκτέον ἐκάστοτε, πλὴν ὡς αἰσχρὰ καὶ ἄδικα καὶ κακὰ πεπόνθασιν οἱ βιασθέντες ὑπὸ τῶν βιασαμένων; κ. τ. λ. usque ad verba τὴν τῆς τέχνης ἰσχύειν τῶν νόμων παρεχόμενον κρείττω p. 297. a. Talem vero intelligentiam vel sapientiam nec multitudini nec pluribus, sed singulis tantum hominibus inesse Plato iudicat, ceterasque omnes civitatum regendarum formas ad imitationem verae unius illius esse effictas censet, quapropter legibus illas, quibus obtemperant, carere non posse putat. Aristoteles autem, quia vix unquam in libera et cultiore hominum multitudine talem virum reperiri credit, de tali civitatis forma non loquitur, etsi concedit, si quis tam praestans reperiat, qui tanquam deus ceteros omnes superet, illi ab omnibus parendum, illum regem eorum esse debere, c. XI. §. 12. Schn., c. XVII. p. 1288. a. Bekk.: Ὅταν οὖν ἡ γένος ὅλον ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἕνα τινὰ συμβῆ διαφέροντα γενέσθαι κατ' ἀρετὴν τοσοῦτον, ὥσθ' ὑπερέχειν τὴν ἐκείνου τῆς τῶν ἄλλων πάντων, τότε δίκαιον τὸ γένος εἶναι τοῦτο βασιλικόν καὶ κύριον πάντων καὶ βασιλέα τὸν ἕνα τοῦτον. κ. τ. λ.

Lib. III. c. X. §. 8. Schn., c. XV. p. 1286. b. Bekk.: Ἐπεὶ δὲ χείρους γινόμενοι ἐχρηματίζονται ἀπὸ τῶν κοινῶν, ἐντεῦθεν ποθεν εὐλογον γενέσθαι τὰς ὀλιγαρχίας· ἐντιμον γὰρ ἐποίησαν τὸν πλοῦτον. ἐκ δὲ τούτων πρῶτον εἰς τυραννίδας μετέβαλον, ἐκ δὲ τῶν τυραννίδων εἰς δημοκρατίαν. Platoni rursus contra dicit, qui in libris VIII. et IX. Politiae transitum variarum civitatis formarum talem esse dicit, ut optima forma (ἀριστοκρατία) in timocratiam, haec in oligarchiam, oligarchia in democratiam, democratia in tyrannidem mutetur. Ad Aristotelis verba conferendus est locus de rep. VIII. p. 562. a.: Ἡ καλλίστη δὴ, ἣν δ' ἐγώ, πολιτεία τε καὶ ὁ κάλλιστος ἀνὴρ λοιπὰ ἂν ἡμῖν εἴη διελθεῖν, τυραννίς τε καὶ τύραννος. Κομιδῆ γ', εἶφη. Φέρε δὴ, τίς τρόπος τυραννίδος, ὃ φίλε ἔταιρε, γίνεται; ὅτι

μὲν γὰρ ἐκ δημοκρατίας μεταβάλλει, σχεδὸν δῆλον. Ἀῆλον. Ἄρ' οὖν τρόπον τινὰ τὸν αὐτὸν ἐκ τῆς ὀλιγαρχίας δημοκρατία γίνεται καὶ ἐκ δημοκρατίας τυραννίς; κ. τ. λ. Plura infra.

Lib. III. c. XI. §. 4. Schn., c. XVI. p. 1287. a. Bekk.: Ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τὸν νοῦν μόνους (sic Bekk. pro τοὺς νόμους)· ὁ δ' ἀνθρώπων κελεύων προστίθῃσι καὶ θερίον· ἢ τε γὰρ ἐπιθυμία τοιοῦτον, καὶ ὁ θυμὸς ἄρχοντας διαστρέφει καὶ τοὺς ἀρίστους ἀνδρας· διόπερ ἄνευ ὀρέξεως νοῦς ὁ νόμος ἐστίν. Τὸ δὲ τῶν τεχνῶν εἶναι δοκεῖ παράδειγμα ψεῦδος, οὐ κατὰ γράμματα λατρεύεσθαι φαῦλον, ἀλλὰ καὶ αἰρετώτερον χρῆσθαι τοῖς ἔχουσι τὰς τέχνας. Οἱ μὲν γὰρ οὐδὲν διὰ φιλίαν παρὰ τὸν λόγον ποιοῦσιν, ἀλλ' ἄρνευται τὸν μισθὸν τοὺς κάμνοντας ὑγιάσαντες· οἱ δ' ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς πολλὰ πρὸς ἐπήρειαν καὶ χάριν εἰώθασιν πράττειν κ. τ. λ. Hic quoque Aristoteles contra Platonem disputat, praecipueque locum illum longiorem Politici, qui supra (p. 16.) commemoratus et ex parte descriptus a nobis est, inde a pag. 293. d. — 297. c. ante oculos habet. Verbis autem ὁ μὲν οὖν τὸν νόμον κελεύων ἄρχειν δοκεῖ κελεύειν ἄρχειν τὸν θεὸν καὶ τὸν νοῦν μόνους diserte legis imperium idem dei rationisque imperium vocans, Platonis sententiam mytho illo longiore in Politico p. 268. e. — 274. e. expositam tangere Aristoteles videtur. Verba autem τὸ δὲ τῶν τεχνῶν εἶναι δοκεῖ παράδειγμα ψεῦδος κ. τ. λ. imprimis ad haec Platonis in Politico p. 296. b. c. pertinent: Ἄν τις ἄρα πείθων τὸν λατρευόμενον, ἔχων δὲ ὀρθῶς τὴν τέχνην, παρὰ τὰ γεγραμμένα τὸ βελτίον ἀναγκάζῃ δοῦναι παῖδα ἢ τιν' ἀνδρα ἢ καὶ γυναῖκα, τί τοῦνομα τῆς βίας ἐστὶ ταύτης; ἄρ' οὐ πᾶν μᾶλλον ἢ τὸ παρὰ τὴν τέχνην λεγόμενον ἀμάρτημα τὸ νοσώδες; καὶ πάντα ὀρθῶς εἰπεῖν ἐστὶ πρότερον τῷ βιασθέντι περὶ τὸ τοιοῦτον πλὴν οὐ νοσώδη καὶ ἄτεχνα πέπονθεν ὑπὸ τῶν βιασαμένων ἰατρῶν.

Ib. §. 7. p. 1287. b.: Ἐπὶ, ὃ καὶ πρότερον εἰρημένον ἐστίν, εἴπερ ὁ ἀνὴρ ὁ σπουδαῖος, διότι βελτίων, ἄρχειν δίκαιος, τοῦ δὲ ἐνὸς οἱ δύο ἀγαθοὶ βελτίους· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ „σύν τε δὴ“ ἐρχομένω“ καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀγαμέμνονος „τοιοῦτοι δέκα μοι συμφεράδμονοι“. Priorem Homeri versum ex Iliad. X., 224. similiter attulit Plato in Symposio p. 174. d. (tangitur idem in Alcibiade II. p. 140. a.)

Ib. c. XI. §. 10. Schn., c. XVII. p. 1288. a. Bekk.: Ἀλλ' ἐκ τῶν εἰρημένων γε φανερόν, ὡς ἐν μὲν τοῖς ὁμοίοις καὶ ἴσοις οὔτε συμφέρον ἐστίν οὔτε δίκαιον, ἐνα κύριον εἶναι πάντων, οὔτε μὴ νόμων ὄντων, ἀλλ' αὐτὸν ὡς ὄντα νόμον, οὔτε νόμων ὄντων, οὔτε ἀγαθὸν ἀγαθῶν οὔτε μὴ ἀγαθῶν μὴ ἀγαθόν, οὐδ' ἂν κατ' ἀρετὴν ἀμείνων ἢ, εἰ μὴ τρόπον τινὰ. In fine totius huius disputationis non minus dilucide Aristoteles summam eius complectitur, Platonis sententiae contrariam, quam ille in Politico p. 297. b. his verbis complexus est: Οὐκ ἂν ποτε πλῆθος οὐδ' ὠντινωτοῦν τὴν τοιαύτην λαβὸν ἐπιστήμην οἶόν τ' ἂν γένοιτο μετὰ νοῦ διοικεῖν πόλιν, ἀλλὰ περὶ ὀσμικρόν τι καὶ ὀλίγον καὶ τὸ ἐν ἐστὶ ζητητέον τὴν μίαν ἐκείνην πολιτείαν τὴν ὀρθήν, τὰς δ' ἄλλας μιμήματα θετέον, ὡς περὶ καὶ ὀλίγον πρότερον ἐβήθη, τὰς μὲν ἐπὶ τὰ καλλίω, τὰς δὲ ἐπὶ τὰ αἰσχίω μιμουμένας ταύτην. Aristotelis verba: εἰ μὴ τρόπον τινὰ referuntur ad ea, quae ex §. 12. jam paulo ante descripsi: ὅταν οὖν ἡ γένος ὄλον ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἕνα τινὰ κ. τ. λ., quam civitatis formam veram et justam in multitudine tantum βασιλευτῶ esse dicit §. 11.: βασιλευτὸν μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστὶ πλῆθος, ὃ πέφυκε φέρειν γένος ὑπερέχον κατ' ἀρετὴν πρὸς ἡγεμονίαν πολιτικὴν.

Lib. IV. (vulgo VII.)

Libro quarto Aristoteles antequam ad optimam rempublicam delineandam accedat, paucis, quae ad vitam beatam, quem finem vitae humanae ponit, necessaria sint, complexus, ex tribus illis animi et corporis et externis bonis initio facto ab externis, primum quanta debeat esse civitas quaerit incolarumque in ea

I. c.

multitudo; deinde de territorii magnitudine disputat eiusque natura ac situ, de portibus, commercio, re navali; tum quo esse debeant cives ingenio, quae civitatis partes quaeque genera civium et reliquorum incolarum; porro de urbis situ, moenibus, foris, de templis et aedificiis publicis, tum de rebus ad vitam in civitate bene beateque agendam necessariis, de matrimoniis ineundis, postremo de puerorum educatione, re omnium longe gravissima, in qua omnis reipublicae salus atque securitas consistat, ac primum quidem de infantium ac tenerae aetatis cura extremo libro diligenter exponit.

Hoc igitur in libro his locis Platonis rationem habuisse Aristoteles mihi videtur:

Lib. IV. (vulgo VII.) c. I. §. 2. — 4. Sch., c. I. p. 1323. a. b. Bekk.: Ὡς ἀληθῶς γὰρ πρὸς γέμειαν διαίρεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσειεν ἄν, ὡς οὐ τριῶν οὐσῶν μερίδων, τῶν τε ἐκτὸς καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ, πάντα ταῦτα ὑπάρχειν τοῖς μακαρίοις δεῖ κ. τ. λ. — εἴ δὲ τῆς ψυχῆς ἕνεκεν ταῦτα πέφικεν αἰρετά, καὶ δεῖ πάντας αἰρεῖσθαι τοὺς εὖ φρονοῦντας, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων ἕνεκεν τὴν ψυχὴν. Simillime Plato in Legibus V. 743. e.: Ὅντων γὰρ τριῶν τῶν ἀπάντων, περὶ ἃ πᾶς ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ἐστὶν ἢ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδῇ, σώματος δὲ μέση, πρώτη δὲ ἢ τῆς ψυχῆς.

Lib. IV. c. I. §. 5. Schn., c. I. p. 1323. b. Bekk.: Ἀνδρία δὲ πόλεως καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις [καὶ σωφροσύνη] τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν καὶ μορφήν, ὧν μετασχὼν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται [ἀνδρεῖος καὶ] δίκαιος καὶ φρόνιμος καὶ σώφρων. Conferatur Plat. de rep. II. p. 368. e.: Δικαιοσύνη, φασί, ἐστὶ μὲν ἀνδρὸς ἑνός, ἐστὶ δὲ πῶς καὶ ὅλης πόλεως; Πάνν γε. κ. τ. λ.

Lib. IV. c. III. §. 2. Schn., c. III. p. 1325. a. Bekk.: Τὸ μέντοι νομίζειν πᾶσαν ἀρχὴν εἶναι δεσποτείαν, οὐκ ὀρθόν. Vid. supra ad I. c. I. §. 2.

Ib.: Τὸ δὲ μᾶλλον ἐπαινεῖν τὸ ἀπρακτεῖν τοῦ πράττειν οὐκ ἀληθές. His verbis Aristoteles recordatus esse mihi videtur Plat. de rep. I. p. 347. a—c.: Τὸν τῶν βελτίστων ἄρα μισθόν, ἔφη, οὐ ξυνίης, δι' ὃν ἄρχουσι οἱ ἐπιεικίστατοι, ὅταν ἐθέλωσιν ἄρχειν κ. τ. λ. — καὶ τότε ἔρχονται ἐπὶ τὸ ἄρχειν οὐχ ὡς ἐπ' ἀγαθόν τι ἰόντες οὐδ' ὡς εὐπαθήσοντες ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀναγκαῖον καὶ οὐκ ἔχοντες ἑαυτῶν βελτίσιν ἐπιτρέψαι οὐδὲ ὁμοίους.

Lib. IV. c. V. §. 1., 3., 6. Schn., c. V., VI. p. 1326. b. — 1327. b. Bekk.: Παραπλησίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῆς χώρας ἔχει. περὶ μὲν γὰρ τοῦ ποίαν ἵνα δῆλον ὅτι τὴν αὐταρκεστάτην κ. τ. λ. — περὶ δὲ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας κ. τ. λ. — περὶ δὲ τῆς ναυτικῆς δυνάμεως κ. τ. λ. Conferantur ad haec Plat. Legg. IV. p. 705. 706.

Lib. IV. c. VI. §. 1. Schn., c. VII. p. 1327. b. Bekk.: Περὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ πλήθους -- ποίους τινὰς τὴν φύσιν εἶναι δεῖ, νῦν λέγωμεν κ. τ. λ. -- τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων γένος -- μίς τυγχάνον πολιτείας. Cf. Plato de rep. IV, 435. e.: Γελοῖον γὰρ ἂν εἴη, εἴ τις --- τοὺς κατὰ Αἴγυπτον φασί τις ἂν οὐχ ἦμισα.

Lib. IV. c. VI. §. 2. Schn., c. VII. p. 1327. b. sq. Bekk.: Ὅπερ γὰρ φασί τινες δεῖν ὑπάρχειν τοῖς φύλαξι τὸ φιλητικὸν μὲν εἶναι τῶν γνωρίμων, πρὸς δὲ τοὺς ἀγνωστούς ἀγρίους, ὁ θυμὸς ἐστὶν ὁ ποῖον τὸ φιλητικόν· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἢ τῆς ψυχῆς δύναμις, ἣ φιλοῦμεν. Et paulo inferius: Οὐ καλῶς δ' ἔχει λέγειν χαλεπούς εἶναι πρὸς τοὺς ἀγνωστούς· πρὸς οὐδένα γὰρ εἶναι χρεῖστον, οὐδ' εἰσὶν οἱ μεγαλόψυχοι τὴν φύσιν ἀγριοὶ πλὴν πρὸς τοὺς ἀδικούοντας. Aperte hic Aristoteles, etsi rursus utitur illo ὅπερ φασί τινες, Platonem tangit, qui de rep. II. p. 375. c. ita dicit: Ἀλλὰ μέντοι δεῖ γέ πρὸς μὲν τοὺς οἰκείους πράους αὐτοὺς εἶναι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους χαλεπούς, et p. 375. e. sq. canum exemplo rem explicare conatur: Οἴσθα γὰρ πῶς τῶν γενναίων κυνῶν, ὅτι τοῦτο φύσει αὐτῶν τὸ ἦθος, πρὸς μὲν τοὺς συνήθεις τε καὶ γνωρίμους ὡς οἶόν τε πραοτάτους εἶναι, πρὸς δὲ τοὺς ἀγνωστούς τὸνναντίον κ. τ. λ.

Lib. IV. c. IX. §. 6. Schn., c. X. p. 1330. a. Bekk.: *Περὶ δὲ τῆς διανομῆς — ἐπειδὴ οὔτε κοινήν φασιν εἶναι δεῖν τὴν κτῆσιν, ὥσπερ τινὲς εἰρήξασιν κ.τ.λ.* Platonem hic quoque intelligit, ut supra lib II. c. I. §. 2.

Ib. §. 7.: *Τῆς δὲ τῶν ἰδιωτῶν τὸ ἕτερον μέρος (τῆς χώρας) πρὸς τὰς ἐσχατίας (δεῖ εἶναι) ἕτερον δὲ τὸ πρὸς τὴν πόλιν.* Ad verbum fere haec concinunt cum Plat. Legg. V. p. 745. c.: *Τούτων τε αὐτὸ δίχα τεμεῖν ἕκαστον καὶ ξυγκληρῶσαι δύο τμήματα, τοῦ τ' ἐγγὺς καὶ τοῦ πόρρω μετέχοντα ἑκάτερον.* Vide supra p. 11.

Ib. §. 9.: *Τοὺς δὲ γεωργήσοντας μάλιστα μὲν, εἰ δεῖ καὶ εὐχὴν, δούλους εἶναι, μήτε ὁμοφύλων πάντων μήτε θυμοειδῶν.* Convenit Aristoteli cum Platone, qui Legg. VI. p. 777. d. ita: *Δύο δὲ λείπεσθον μόνα μηχανά: μήτε πατριώτας ἀλλήλων εἶναι τοὺς μέλλοντας ῥᾶον δουλεύσειν, ἄξυμφώνους τε εἰς δύναμιν οὐ μάλιστα.*

Lib. IV. c. X. §. 5. Schn., c. XI. p. 1330. b. Bekk.: *Περὶ δὲ τειχῶν, οἳ μὴ γάσκοντες δεῖν ἔχειν τὰς τῆς ἀρετῆς ἀντιποιοιμένας πόλεις λίαν ἀρχαίως ὑπολαμβάνουσιν, καὶ ταῦθ' ὀρῶντες ἐλεγχόμενας ἔργω τὰς ἐκείνως καλλωπισαμένας.* Rursus Plato tangitur in Legg. VI. p. 778. c. ita disputans: *Περὶ δὲ τειχῶν ἔργω' ἂν τῆ Σπάρτη ξυμφερόμην, τὸ καθέθειν ἕαν ἐν τῇ γῆ κατακείμενα τὰ τείχη κ.τ.λ.*

Lib. IV. c. XIII. §. 9. Schn., c. XIV. p. 1333. b. Bekk.: *Δεῖ μὲν γὰρ ἀσχολεῖν δύνασθαι καὶ πολεμεῖν, μᾶλλον δὲ εἰρήνην ἄγειν καὶ σχολάζειν· καὶ τὰναγκαῖα καὶ τὰ χρήσιμα δὲ πράττειν, τὰ δὲ καλὰ δεῖ μᾶλλον.* Conf. Plat. Legg. I. p. 628. c. d.: *Τὸ γε μὴν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ σιάνσις, ἀπεικτιὸν δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνη δὲ πρὸς ἀλλήλους ἅμα καὶ φιλοφροσύνη — οὔτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβῆς (γένοιτο), εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης.* Hos similesque locos affero non quo Aristoteli Platonis sententiam obversatam esse putem, sed ut ostendam, in singulis rebus multis eos concinere.

Ib. §. 10.: *Παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ τῶν ὑστερόν τινες γραψάντων ἀπεφῆσαν τὴν αὐτὴν δόξαν· ἐπαινοῦντες γὰρ τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν ἄγανται τοῦ νομοθέτου τὸν σκοπὸν, οὗ πάντα πρὸς τὸ κρατεῖν καὶ πρὸς πόλεμον ἐνομοθέτησεν.* Hic quoque Plato Legg. I. c. usque ad p. 641. cum Aristotele consentit, etsi Atheniensis quodammodo Lycurgi et Minois, quasi totam virtutem, non fortitudinem solam spectaverint, patrocinium suscipere conatur.

Lib. IV. c. XIV. §. 6. Schn., c. XVI. p. 1335. b. Bekk.: *Διὸ τὰς μὲν ἀρμότι περὶ τὴν τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐτῶν ἡλικίαν συζευγνύει, τοὺς δ' ἐπτὰ καὶ τριάκοντα, ἢ μικρόν.* Similiter Plato Legg. VI. p. 785. b.: *Γάμον δὲ ὄρον εἶναι κόρη μὲν ἀπὸ ἑκκαίδεκα ἐτῶν εἰς εἴκοσι, τὸν μακρότατον χρόνον ἀφωρισμένον, κόρη δὲ ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα.*

Ib. §. 9.: *Τοῦτο δὲ ῥᾶδιον τῷ νομοθέτῃ ποιῆσαι προστάξαι καθ' ἡμέραν τινα ποιεῖσθαι πορείαν πρὸς θεῶν ἀποθεραπείαν τῶν εὐχρότων τὴν περὶ τῆς γενέσεως τιμὴν.* Similiter Plato Legg. VII. p. 789. e.: *Βούλεσθε ἅμα γέλωτι φράζωμεν τιθέντες νόμους, τὴν μὲν κύουσαν περιπατεῖν κ.τ.λ.*

Ib. §. 12.: *Περὶ δὲ τῆς (ὁμιλίας) πρὸς ἄλλην ἢ πρὸς ἄλλον, ἔστω μὲν ἀπλῶς μὴ καλὸν ἀπιτόμενον φαίνεσθαι μηδαμῇ μηδαμῶς, ὅταν ἢ καὶ προσαγορευθῇ πόσις· περὶ δὲ τὸν χρόνον τὸν τῆς τεκνοποιίας, εἴαν τις φαίνεται τοιοῦτόν τι δρῶν, ἀτιμία ζημιούσθω πρεπούση πρὸς τὴν ἀμαρτίαν.* Similiter Plato in Legg. VI. p. 784. d.: *Ὅταν δὲ δὴ παῖδας γεννήσονται κατὰ νόμους, εἴαν ἄλλοτρία τις περὶ τὰ τοιαῦτα κοινωρῇ γυναικὶ ἢ γυνὴ ἀνδρὶ, εἴαν μὲν παιδοποιουμένοις ἔτι, τὰ αὐτὰ ἐπιζήμια αὐτοῖς ἔστω, καθάπερ τοῖς ἔτι γεννωμένοις εἴρηται.*

Lib. IV. c. XV. §. 2. Schn., c. XVII. p. 1336. a. Bekk.: *Πρὸς δὲ τὸ μὴ διαστρέφεσθαι τὰ μέλη δι' ἀπαλότητα χρῶνται καὶ νῦν ἔνια τῶν ἐθνῶν ὄργανοις καὶ μηχανικοῖς, ἃ τὸ σῶμα ποιεῖ τῶν*
I. c.*

τοιούτων ἀστραβές. Plato Legg. VII. p. 789. e.: Τὰ παιδία ἢ πρὸς ἀγροὺς ἢ πρὸς ἱερά ἢ πρὸς οἰκείους ἀείπη φέρειν, μέχρι περ ἂν ἰκανῶς ἴσασθαι δυνατὰ γίνηται, καὶ τότε διευλαβουμένας ἔτι νέων ὄντων, μὴ πη βία ἐπειδομένων στρέφεται τὰ κῶλα.

Ib. §. 6.: Τὰς δὲ διατάσεις τῶν παίδων καὶ κλανθμοὺς οὐκ ὀρθῶς ἀπαγορεύουσιν οἱ κωλύοντες ἐν τοῖς νόμοις· συμφέρουσι γὰρ πρὸς αὐξήσιν. Alia de causa, ne infans nimis voluptatem sectari assuescat, Plato idem sentit Legg. VII. 792.

Ib. §. 9.: Τοὺς δὲ νεωτέρους οὐτ' ἰάμβων οὔτε κωμωδίας θεατὰς νομοθετητέον, πρὶν ἢ τὴν ἡλικίαν λάβωσιν ἐν ἣ καὶ κατακλίσεως ὑπάρξει κοινωνεῖν ἤδη καὶ μέθης. Severius Plato et in libris de republica et in Legg. XI. p. 935. extr.: Ποιητῆ δὲ κωμωδίας ἢ ἰάμβων ἢ τινος μουσῶν μελωδίας μὴ ἐξέστω μήτε λόγῳ μήτε εἰκόνι μήτε θυμῷ μήτε ἄνευ θυμοῦ μηδαμῶς μηδένα τῶν πολιτῶν κωμωδεῖν κ.τ.λ.

Liber V. (vulgo VIII.)

Quinto libro, olim octavo, de puerorum educatione uberius agit, et cum plurimis in rebus cum Platone consentiat, in singulis sane ab eo recedit, atque interdum Socratem vituperat. Loci hi esse mihi videntur:

Lib. V. (olim VIII.) c. I. §. 1. Schn., c. I. p. 1337. a. Bekk.: Τὸ γὰρ ἦθος τῆς πολιτείας ἐκάστης τὸ οἰκεῖον καὶ φυλάττειν εἴωθε τὴν πολιτείαν καὶ καθίστησιν ἐξ ἀρχῆς. Conferatur Plato de rep. VIII. p. 544. d.: Οἷός' οὖν ὅτι καὶ ἀνθρώπων εἶδη τοσαῦτα ἀνάγκη τρόπων εἶναι, ὅσα περ καὶ πολιτειῶν; ἢ οἷε ἐκ δυνός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἡθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν;

Ib. §. 2.: Φανερόν ὅτι καὶ τὴν παιδείαν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναγκαῖον εἶναι πάντων καὶ ταύτης τὴν ἐπιμέλειαν εἶναι κοινὴν καὶ μὴ κατ' ἰδίαν, ὃν τρόπον νῦν ἕκαστος ἐπιμελεῖται τῶν αὐτοῦ τέκνων κ.τ.λ. Similiter Plato Legg. VII. pag. 804. d. e.: Ἐν δὲ τοῦτοις πᾶσι (τοῖς κοινοῖς διδασκαλείοις) διδασκάλους ἐκάστων — διδάσκειν (δεῖ) πάντα, ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστι μαθήματα, τοὺς φοιτῶντας, ὅσα τε πρὸς μουσικὴν, οὐχ ὃν μὲν ἂν ὁ πατήρ βούληται, φοιτῶντας, ὃν δ' ἂν μὴ, ἔωντας κ.τ.λ.

Lib. V. c. II. §. 2. Schn., c. II. p. 1337. b. Bekk.: Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἐλευθερίων ἐπιστημῶν μέχρι μὲν τινος ἐνίων μετέχειν οὐκ ἀνελεύθερον, προσεδρεύειν δὲ λίαν πρὸς τὸ ἐντελές, ἔνοχον ταῖς εἰρημέναις βλαβαῖς. Mirum in modum haec concinunt, etsi non de philosophia dicta sunt, cum Calliclis verbis in Platons Gorgia, qui ibi p. 485. a. de ipsa philosophia ita: Ἄλλ', οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν ἀμφοτέρων μετασχεῖν· φιλοσοφίας μὲν, ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν καὶ οὐκ αἰσχρὸν μεираκίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὴν δ' ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος εἶ φιλοσοφῆ, καταγέλαστον, ὡ Σώκρατες, τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι κ.τ.λ. usque ad verba: ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω εἶ φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαστόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι, ὡ Σώκρατες, οὗτος ὁ ἀνήρ.

Ib. §. 3.: Ἔστι δὲ τέτταρα σχεδὸν ἃ παιδεύειν εἰώθασι, γράμματα καὶ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν καὶ τέταρτον ἔτιοι γραφικὴν. Apud Platonem notum est, omnem educationem duabus artibus contineri, musica et gymnastica, musicae nomine latius patente.

Ib. §. 4.: Εἰ γὰρ ἄμφω μὲν δεῖ, μᾶλλον δὲ αἰρετὸν τὸ σχολάζειν τῆς ἀσχολίας, καὶ ὅπως ζητητέον, τί ποιοῦντας δεῖ σχολάζειν. οὐ γὰρ δὴ παίζοντας· τέλος γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ βίου τὴν παιδίαν ἡμῶν. εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον κ.τ.λ. Etsi verbis magis quam sententia Aristoteles a Platone discrepat, tamen Platonis tangit quae legimus Legg. VII. p. 803. c.: Φημὶ χρῆναι τὸ μὲν σπουδαῖον σπουδάζειν, τὸ δὲ μὴ σπουδαῖον μὴ. Φύσει δὲ εἶναι θεὸν μὲν πάσης μακαρίου σπουδῆς ἄξιον, ἀνθρώπον δέ, ὅπερ εἶπομεν ἔμπροσθεν, θεοῦ τι παίγνιον εἶναι μεμηχανημένον, καὶ ὄντως τοῦτο αὐτοῦ

τὸ βέλτιστον γεγονέναι. τούτῳ δὴ δεῖν τῷ τρόπῳ ξυνεπόμενον καὶ παίζοντα ὅτι καλλίστιας παιδίας πάντ' ἄνδρα καὶ γυναῖκα οὕτω διαβιῶναι τοῦναντίον ἢ νῦν διανοηθέντας. κ. τ. λ.

Ib. §. 6. Schn.: *Διὸ καὶ τὴν μουσικὴν οἱ πρότερον εἰς παιδείαν ἔταξαν, οὐχ ὡς ἀναγκαῖον — οὐδ' ὡς χρήσιμον — οὐδ' αὖ καθάπερ ἡ γυμναστικὴ πρὸς ὑγίειαν καὶ ἀλκὴν —. λείπεται τοίνυν πρὸς τὴν ἐν τῇ σχολῇ διαγωγὴν.* Etsi non solum Platonem Aristoteles significat, sed ipsos potius legumlatores, Plato tamen in iis numerandus est, qui prae ceteris artem musicam plurimum valere in civitatibus esse putant, et, ut ludorum, sic modorum, quas melodias appellamus, mutationem maxima afferre civitatibus pericula rerumque publicarum conversiones efficere multis locis librorum de republica et de legibus affirmat; cf. legg. VIII. 797., de rep. IV. 424., III. 401. all.

Lib. V. c. III. §. 3. Schn., c. IV. p. 1338. b. Bekk.: *Νῦν μὲν οὖν αἱ μάλιστα δοκοῦσαι τῶν πόλεων ἐπιμελεῖσθαι τῶν παιδῶν αἱ μὲν ἀθλητικὴν ἔξιν ἐμποιοῦσι, λωβώμεναι τάτε εἶδη καὶ τὴν αὔξησιν τῶν σομάτων.* Idem reprehendit Plato de rep. III. p. 403. extr.: *Τί δὲ δὴ σίτων πέρι; ἀθληταὶ μὲν γὰρ οἱ ἄνδρες (οἱ φύλακες) τοῦ μεγίστου ἀγῶνος. — Ἄρ' οὖν ἡ τῶνδε τῶν ἀσκητῶν ἔξις προσήκουσ' ἂν εἴη τούτοις; ἴσως. Ἄλλ', ἦν δ' ἐγώ. ὑπνώδης αὐτῆ γέ τις καὶ σφαλερὰ πρὸς ὑγίειαν. κ. τ. λ.*

Lib. V. c. V. §. 9. Schn., c. V. p. 1340. b. Bekk.: *Ταῦτα γὰρ καλῶς λέγουσιν οἱ περὶ τὴν παιδείαν ταύτην (τὴν διὰ μουσικῆς) πεφιλοσοφηκότες.* Praeter alios Platonem intelligit, libro III. de rep. p. 398. — 400. ea de re dicentem.

Ib. §. 10.: *Διὸ πολλοὶ φασὶ τῶν σοφῶν οὐ μὲν ἀρμονίαν εἶναι τὴν ψυχὴν, οἱ δ' ἔχειν ἀρμονίαν.* Cf. Plat. Phaedon. p. 88. d.: *Θαυμαστῶς γὰρ μου ὁ λόγος οὗτος ἀντιλαμβάνεται καὶ νῦν καὶ αἰεὶ, τὸ ἀρμονίαν τινὰ ἡμῖν εἶναι τὴν ψυχὴν.*

Lib. V. c. VI. §. 5. Schn., c. VI. p. 1341. a. Bekk.: *Οὔτε γὰρ ἀδλοὺς εἰς παιδείαν ἀκτεόν οὔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργανον, οἷον κιθάραν.* Vid. de rep. I. c. ubi tibiam improbat, citharam retinet Plato.

Lib. V. c. VII. §. 8. Schn., c. VII. p. 1342. a. Bekk.: *Ὁ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν Φρυγιστὴ μόνην καταλείπει μετὰ τῆς Λωριστί, καὶ ταῦτα ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν ἀδλόν. ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἢ Φρυγιστὴ τῶν ἀρμονιῶν ἦνπερ ἀδλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις.* Cf. de rep. I. c.

Ib. §. 11.: *Διὸ καλῶς ἐπιτιμᾷσι καὶ τοῦτο Σωκράτης τῶν περὶ τὴν μουσικὴν τινες, ὅτι τὰς ἀνειμένους ἀρμονίας ἀποδοκιμάσειεν εἰς τὴν παιδείαν, ὡς μεθυστικὰς λαμβάνων ἀδίας, οὐ κατα τὴν τῆς μέθης δύναμιν — ἀλλ' ἀπειρηκνίας.* Rursus conf. de rep. III. 398. e.: *Ἀλλὰ μὴν μέθη γε φύλαξιν ἀπρεπέστατον καὶ μαλακία καὶ ἀργία. Πῶς γὰρ οὔ; Τίνες οὖν μαλακαὶ τε καὶ συμποτικαὶ τῶν ἀρμονιῶν; Ἰαστί, ἦ δ' ὅς, καὶ Λυδιστί, αἵτινες χαλαραὶ καλοῦνται. Ταύτας οὖν ἐπὶ πολεμικῶν ἀνδρῶν ἔσθ' ὅτι χρήσι; Οὐδαμῶς, ἔφη. ἀλλὰ κινδυνεύει σοι Λωριστὴ λείπεσθαι καὶ Φρυγιστί.*

Lib. VI. (vulgo IV.)

Libro sexto Aristoteles, cum de regno et de aristocratia in superioribus libris dictum esset, de reliquis civitatum generibus, politia, oligarchia, democratia, tyrannide ac de variis cuiusque generis formis disputat. Deinde, quae quibusque populis forma maxime conveniat, quae plerisque, quaerit, et eam, quam ipse politiam vocat, plerisque aptissimam esse ostendit. Postremo de tribus omnium civitatum partibus, consilio publico, magistratibus, judiciis, et de variis magistratus judicesque creandi rationibus exponit. Hoc in libro his locis Aristoteles Platonis memor fuisse mihi videtur.

Lib. VI. (olim IV.) c. I. §. 3. Schn., c. I. p. 1288. b. Bekk.: *Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀποφαινομένων περὶ πολιτείας, καὶ εἰ τὰλλα λέγουσι καλῶς, τῶν γε χρησίμων διαμαρτάνουσιν. οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀρίστην δεῖ θεωρεῖν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνατήν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν ἑῶ καὶ κοινοτέραν ἀπάσαις.* Etsi

plures scriptores dicit, Platonem tamen imprimis intelligit, qui et in Politia et in Legibus unam tantum optimam rempublicam describit et commendat.

Ib. §. 4.: *Nūn δὲ μίαν δημοκρατίαν οἰοντά τις εἶναι καὶ μίαν ὀλιγαρχίαν· οὐκ ἔστι δὲ τοῦτ' ἄλληθές.* Hic quoque Plato praecipue tangitur, eisi varias utriusque formas esse indicat de rep. VIII. p. 544. d.: *ἢ τίνα ἄλλην ἔχεις ἰδέαν πολιτείας, ἢ τις καὶ ἐν εἴδει διαφανεῖ τινὶ κείτῃ; δυναστεία γὰρ καὶ ὀνηταὶ βασιλείαι καὶ τοιαῦται τινες πολιτεῖαι μεταξὺ τῶν τούτων ποῦ εἶσιν, εὔροισι δ' ἂν τις αὐτὰς οὐκ ἐλάτιους περὶ τοὺς βαρβάρους ἢ τοὺς Ἕλληνας. Πολλὰ γοῦν καὶ αἰτοποὶ, ἔφη, λέγονται.*

Lib. VI. c. II. §. 3. Schn., c. II. p. 1289. b. Bekk.: *Ἦδη μὲν οὖν τις ἀπεφώνησεν καὶ τῶν πρότερον οὕτως, οὐ μὲν εἰς ταῦτο βλέψας ἡμῖν. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἔκρινε πασῶν μὲν οὐδῶν ἐπιεικῶν, οἷον ὀλιγαρχίας τε χρησιῆς καὶ τῶν ἄλλων, χειρίστην δημοκρατίαν, φαύλων δὲ ἀρίστην. ἡμεῖς δὲ ὅλως ταύτας ἐξημαρτημένας εἶναι φασμεν, καὶ βελτίω μὲν ὀλιγαρχίαν ἄλλην ἄλλης οὐ καλῶς ἔχει λέγειν, ἢ τιον δὲ φαύλην.* Dubitatur, num Platonis locus in Politico pag. 302. b. intelligatur, qui sic habet: *Τίς οὖν δὴ τῶν οὐκ ὀρθῶν πολιτειῶν τούτων ἡμισία χαλεπὴ συζῆν, πασῶν χαλεπῶν οὐδῶν καὶ τίς βαρυντή.* — *Τὴν αὐτὴν τοῖνυν φαθὶ τριῶν οὐδῶν χαλεπὴν διαφερόντως ἅμα καὶ ἑῴστην γίνεσθαι κ. τ. λ.* usque ad verba: *διὸ γέγονε* (ἢ τῶν πολλῶν πολιτεία vel δημοκρατία) *πασῶν μὲν νομίμων τῶν πολιτειῶν οὐδῶν τούτων χειρίστη, παρανόμων δ' οὐδῶν ξυμπασῶν βελτίστη.* Hic quoque verbis magis quam re ipsa Aristoteles et Plato, (si quidem Plato est, qui haec scripsit, quod primus Socherus, nunc Sucovius negavit) differre inter se videntur. Nec Plato paucorum aut multitudinis aut unius imperium vere *χρησιῆς* vel *ἐπιεικῆς* civitates esse dixit, sed unam tantum rempublicam, quam septimam hoc loco numerat, veram, sex reliquas omnes regnum, aristocratiam, democratiam *ἐννομον*, tyrannidem, oligarchiam, democratiam *ἀνομον*, omnes has imitationes tantum unius illius verae dicit, quarum democratiam legibus obsequentem facillime ferendam, cum reliquis, si pari modo legibus obsequantur, comparatam difficilem prae ceteris esse dicit. Ita in re ipsa cum Aristotele consentit. Videatur cap. II. init.: *Ἐπεὶ δ' ἐν τῇ πρώτῃ μεθόδῳ — δημοκρατίας καὶ τυραννίδος.* Quas vero ab causas primus Socherus, hoc in primis loco nisus nuperrime Sucovius Platoni Politiam abjudicaverint, quoque modo Wagnerus in versione Politici Platonem contra Sucovii argumentationem hoc loco fretam tueri conatus sit, apud hos viros ipsos legatur.

Lib. VI. c. III. §. 12. Schn., c. IV. p. 1291. a. Bekk.: *Διότι ἐν τῇ πολιτεία κομφῶς τοῦτο, οὐκ ἰκανῶς δὲ εἰρηται. φησὶ γὰρ ὁ Σωκράτης ἐκ τετάρων τῶν ἀναγκασιότατων πόλιν συγκεῖσθαι, λέγει δὲ τούτους ὑψάντην καὶ γεωργὸν καὶ σκευοτόμον καὶ οἰκοδόμον· πάλιν δὲ προσέθησιν κ. τ. λ. — ἴσον τε δεομένην σκευῶν τε καὶ γεωργῶν.* Respicit Aristoteles Plat. de rep. II. p. 369. b. — e.: *Γίνεται τοῖνυν πόλις, ὡς ἐγῶμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ ἀδιάρκης — — — Εἴη δ' ἂν ἢ γε ἀναγκασιότατή πόλις ἐκ τετάρων ἢ πέντε ἀνθρώπων, quem locum jam ad Lib. I. c. I. §. 4. attulimus.*

Lib. VI. c. V. §. 9. Schn., c. VII. p. 1293. a. Bekk.: *Πέμπτη δ' ἐστίν, ἢ προσαγορεύεται τὸ κοινὸν ὄνομα πασῶν πολιτειῶν γὰρ καλοῦσιν· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ πολλὰς γίνεσθαι, λανθάνει τοὺς πειρωμένους ἀριθμεῖν τὰ τῶν πολιτειῶν εἶδη, καὶ χροῦνται ταῖς τέταρσι μόνον, ὥσπερ Πλάτων ἐν ταῖς Πολιτείαις.* Etsi dialogorum Platonis nullus *Πολιτεία* vocatur, politiam tamen significare Aristoteles videtur, cuius in libro octavo et nono quatuor illas civitatis formas, quas vulgo aristocratiam, oligarchiam, democratiam, tyrannidem vocant, quarum primam Plato ipse timocratiam vocare mavult, descripsit. In Politico tamen p. 302. b. Plato quoque duplicis democratiae mentionem facit, *τῆς ἐννόμου* i. e. eius, quae legibus obediat, et *τῆς ἀνόμου*, quarum prior ad Aristotelis *πολιτεία* quodammodo accedit vel comparari ei potest: *ἐκ δ' αὖ τῶν πολλῶν τότε μὲν ἀπλήν ὀνομάζοντες εἰδέμεν δημοκρατίαν, νῦν δ' αὖ ἡμῖν καὶ ταύτην δεῖον ἐστὶ διπλήν.*

Lib. VI. c. V. §. 10. Schn., c. VII. p. 1293. b. Bekk.: *Ἀριστοκρατίαν μὲν οὖν καλῶς ἔχει καλεῖν, περὶ ἧς διήλθομεν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. τὴν γὰρ ἐκ τῶν ἀρίστων ἀπλῶς κατ' ἀρετὴν πολιτείαν καὶ μὴ πρὸς ὑπόθεσιν τινὰ ἀγαθῶν ἀνθρώπων, μόνον δίκαιον προσαγορεύειν ἀριστοκρατίαν.* Quam hic Aristoteles aristocratiam intelligit, eam cum Platonis optima civitate conferre licet, quam Plato item aristocratiam vocavit, sive rex eam regat sive plures. Quod autem addit Aristoteles: *Οὐ μὲν ἄλλ' εἰσὶ τινες, αἱ πρὸς τε τὰς ὀλιγαρχομένας ἔχουσι διαφορὰς καὶ καλοῦνται ἀριστοκρατίαι καὶ πρὸς τὴν καλουμένην πολιτείαν κ. τ. λ.* haec aristocratia conferri potest cum Platonis timocratia, quam in libro octavo de republica describit, vel cum *ὀλιγαρχία ἐννόμω*, quae in Politico p. 302. d. ab ipso Platone aristocratia vocatur: *ἐκ δ' αὖ τῶν μὴ πολλῶν τὴν τε ἐνόνμον ἔφασκεν εἶναι ἀριστοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν.* Patet tamen nec optimam civitatem, ipsi ἀπλῶς ἀριστοκρατίαν vocatam, cum Platonica prorsus concinere, nec politiam Aristoteli vocatam cum ἐννόμω Platonis democratia.

Lib. VI. c. IX. §. 1. Schn., c. XI. p. 1295. a. Bekk.: *Τίς δ' ἀρίστη πολιτεία καὶ τίς ἄριστος βίος ταῖς πλείσταις πόλεσι καὶ τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, μήτε πρὸς ἀρετὴν συγκρίνουσι τὴν ὑπὲρ τοῦς ἰδιώτας, μήτε πρὸς παιδείαν, ἢ φύσεως δεῖται καὶ χορηγίας τυχερᾶς, μήτε πρὸς πολιτείαν τὴν κατ' εὐχὴν γινομένην, ἀλλὰ πρὸς βίον τε τὸν τοῖς πλείστοις κοινωγήσαι δυνατόν, καὶ πολιτείαν, ἧς τὰς πλείστας πόλεις ἐνδέχεται μετασχεῖν.* Sic quoque Aristoteles verbis *μήτε πρὸς πολιτείαν τὴν κατ' εὐχὴν γενομένην praecipue Platonem tangere videtur, ut jam supra lib. II. c. III. §. 3. dixerat, licere quidem optare, sed modus ne excedatur, conditiones, quibus Platonis civitas stare possit, significans nusquam inveniri: δεῖ μὲν οὖν ὑποθέσθαι κατ' εὐχὴν, μὴ μέντοι τῶν ἀδυνάτων.*

Lib. VII. (vulgo VI.)

Septimo libro de variis democratiae et oligarchiae formis earumque institutis accuratius disserit, quaeque in utroque genere, licet omnes aberrasse a vero putet, aut praestare ceteris aut pessimae esse videantur, definit. Capite ultimo (V. Schn., VIII. Bekk.) adduntur quaedam de magistratibus. Hoc in libro plerisque in rebus cum Legum institutis concinit.

Lib. VII. c. II. §. 7. Schn., c. IV. p. 1319. a. Bekk.: *Καὶ δυνάμει θουραυλεῖν.* Eodem vocabulo de pastoribus titulus Plato Legg. III. 695. a., Politic. 272. a.

Lib. VII. c. V. §. 2. Schn., c. VIII. p. 1321. b. Bekk.: *Πρώτων μὲν οὖν ἐπιμέλεια τῶν ἀναγκαίων ἢ περὶ τὴν ἀγορᾶν, ἢ ἢ δὲ τινὰ ἀρχὴν εἶναι τὴν ἐφορᾶσαν περὶ τὰ συμβόλαια καὶ τὴν εὐκοσμίαν.* De iisdem fori curatoribus, quos ἀγορανόμους vocat, Plato compluribus locis librorum de Legg., quos Astius in Lex. affert, mentionem facit, velut VIII. p. 849. a.: *Τοῖς δὲ δὴ ἀγορανόμοις κ. τ. λ.*

Ib. §. 3.: *Ἐτέρω δ' ἐπιμέλεια ταύτης ἐχομένη καὶ σένηγγος ἢ τῶν περὶ τὸ ἄστυ δημοσίων καὶ ἰδίων — καλοῦσι δ' ἄστυνομίαν οἱ πλείστοι τὴν τοιαύτην ἀρχὴν.* Cf. Legg. VI. 763. c.: *Ἐποιετο δ' ἄν ἀγορανόμοις ἄστυνόμοι τρεῖς κ. τ. λ.*

Ib.: *Καὶ κρητῶν ἐπιμελείας καὶ λιμῆνων ἡλεκακας.* Cf. Legg. VI. 758. e.: *Ἄρα οὐχ — καὶ λιμῆνων καὶ ἀγορᾶς καὶ κρητῶν καὶ —*

Ib. §. 4.: *Ἄλλη δ' ἀναγκασία τε καὶ παραπλησία ταύτη, περὶ τῶν αὐτῶν μὲν γὰρ, ἀλλὰ περὶ τὴν χώραν — καλοῦσι δὲ τοὺς ἀρχοντας τοῦτους οἱ μὲν ἀγορανόμους, οἱ δ' ἑλωρούς.* Cf. Legg. VI. 760. b.: *Τὴν δὲ ἄλλην χώραν ἡλεάτων πᾶσαν κατὰ τάδε, δώδεκα μὲν — μόρια — ἐκάστον — πάντα οἷον ἀγορανόμους καὶ φυλάρχους.*

Ib. §. 5.: *Μετὰ δὲ ταύτην ἐχομένη μὲν ἀναγκασίτη δὲ σχεδὸν καὶ χαλεπωτάτη — — περὶ τὰς φυλάκας τῶν σωμάτων.* Magistratus postremis verbis significat Plato in Legibus quidem nunquam, ter vero in Phaedone p. 59. e., 85. b., 116. b., τῶν ἑνδεκα inquam, mentionem facit, quos paulo inferius Aristoteles ipse commemorat.

Ib. §. 8.: *Μετὰ δὲ ταύτας — αἱ τε περὶ τὴν φυλάκην τῆς πόλεως καὶ ὅσα τάττονται πρὸς τὰς πολεμικὰς χρῆσας κ. τ. λ.* Custodes urbis Plato diserte in Legibus non postulat, duces tamen exercitus eorumque adiutores et ministros Legg. VI. 755. c.: *Αἰεὶ γὰρ μετὰ ταῦτα στρατηγούς — καὶ — ἱππάρχους καὶ φυλάρχους καὶ τῶν πεζῶν ἡλεῶν κοσμητὰς τῶν τάξεων.*

Ib. §. 10.: *Ἐπεὶ δ' εἶναι τῶν ἀρχῶν — διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκασίον ἑτέραν εἶναι τὴν λεγομένην λογισμοὶν καὶ προσειθνοδασίαν καλοῦσι δὲ τοῦτους οἱ μὲν εὐθρόνους οἱ δὲ λογιστὰς οἱ δὲ ἐξεταστὰς οἱ δὲ συνηγόρους.* De hoc summae dignitatis magistratu uberrime Plato exponit Legg. XII. 945. b. — 948. b. inde a verbis: *Εὐθρόνων δὲ πῆρὶ τίς ἡμῖν λόγος ἂν εἴη πρῶτον usque ad verba: τρίτον δὲ ἕξ, τετάρτον δὲ δύο.*

Ib.: *Παρά πᾶσας δὲ ταύτας τὰς ἀρχὰς ἢ μάλιστα κυρία πάντων ἐστίν ἢ γὰρ αὐτὴ πολλὰς ἔχει τὸ τέλος καὶ τὴν ἐφορᾶν, ἢ προκίθηται τοῦ πλήθους, ὅπου κύριος ἐστὶν ὁ δῆμος. δεῖ γὰρ εἶναι τὸ σανάγον τὸ κύριον τῆς πολιτείας, καλεῖται δὲ ἐνθα μὲν πρὸ βουλοῖ διὰ τὸ προβουλεύειν ὅπου δὲ πλήθος ἐστὶ, βουλή μᾶλλον.* Vid. supra ad lib. II. c. III. §. 12.

Ib. §. 11.: *Ἄλλο δὲ εἶδος ἐπιμελείας ἢ περὶ τοὺς θεούς, οἷον ἱερεῖς τε καὶ ἐπιμελεῖται τῶν περὶ τὰ ἱερά.* Cf. Legg. VI. 759. a. — 760.: *Λέγωμεν δὲ τοῖς μὲν ἱεροῖς νεωκόρους τε καὶ ἱερείας καὶ ἱερείας κ. τ. λ.*

Ib. §. 13.: *Ἰδίᾳ δὲ ταῖς σχολαστικότησιν καὶ μᾶλλον ἐνημεροῦσας πόλεις, ἐπὶ δὲ φρονιζούσας εὐκοσμίας, γυναικονομία νομοφυλακία παιδονομία γυμνασιαρχία, πρὸς δὲ τοῦτοις περὶ ἀγῶνας ἐπιμέλεια γυμνασικῶν καὶ μουσικῶν, κἂν εἰ τις ἐτέρας συμβαίνει τοιαύτας γίνεσθαι θεωρίας.* Horum magistratuum νομοφυλακίαν Plato diligentissime exponit Legg. VI. 752. d. Gymnasiarchas et musicae praefectos commemorat ib. p. 764. c.

Lib. VIII. (vulgo V.)

Libro octavo quibus causis aut mutentur republicae aut conserventur exponit, quo in argumento quum singula multa ut fere solet, recte vereque monuerit, Platoni, qui libro octavo et nono Politiae earum mutationum quasi interiores causas explicuit, iniquius videtur obrectare, cuius ad sententias indicandas extremo demum libro convertitur.

Lib. VIII. c. X. §. 1. Schn., c. XII. p. 1316. a. Bekk.: *Ἐν δὲ τῇ (τοῦ Πλάτωνος) πολιτείας λέγεται μὲν περὶ τῶν μεταβολῶν ἐπὶ τοῦ Σωκράτους, οὐ μὲντοι λέγεται καλῶς τῆς τε γὰρ ἀρίστης πολιτείας καὶ πρώτης οὐσίας οὐ λέγει τὴν μεταβολὴν ἰδίως, ἢ γὰρ αὐτὸν εἶναι τὸ μὴ μῆνεν μὲν, ἀλλ' ἐν τινι περιόδῳ μεταβάλλειν, ἀρχὴν δ' εἶναι τούτων, ὡς ἐπίτριτος πυθμὴν πεμπάδι συζυγεῖς δύο ἀρμονίας παρέχεται, λέγων ὅταν ὁ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τούτου γίνηται στερεός, ὡς τῆς φύσεως ποτε φύσεως ἡαύλων καὶ κρείττους τῆς παιδείας, τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ λέγων ἴσως οὐ κακῶς ἐνδέχεται γὰρ εἶναι τινος, ὅς παιδεύθηται καὶ γινέσθαι σπουδαίους ἀνδρας ἀδύνατον, ἀλλ' αὐτὴ τὴν ἐν ἰδίῳ εἰς μεταβολὴν τῆς ὑπ' ἐκείνου λεγομένης ἀρίστης πολιτείας μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων πασῶν καὶ τῶν γινομένων πάντων; Respicit Aristoteles Platonis de rep. VIII. p. 546. b.: *Ἐστὶ δὲ θεῖον μὲν γυνητῶν περίοδος, ἢν ἀριθμὸς περιλαμβάνει τέλειος, ἀνθρωπείῳ δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ ἀεξήσας δυνάμει τε καὶ δυναστεύομεναι τρεῖς ἀποστάσεις, τέταρτος δὲ ὅρος λαβοῦσαι ὁμοιοῦντων τε καὶ ἀνομοιοῦντων καὶ ἀδύνατων καὶ ἠδυνάτων, πάντα προσήγορα καὶ ἡτὰ πρὸς ἄλληλα ἀπέτηναν ὡς ἐπίτριτος πυθμὴν πεμπάδι συζυγεῖς δύο ἀρμονίας παρέχεται τρεῖς ἀεξήσεις, τὴν μὲν ἰσμήνην, ἑκατὸν τοσαύτης, τὴν δὲ ἰσομήνην μὲν, τῇ προμήνῃ δὲ, (Bekk.)**

ἑκατὸν μὲν ἀριθμῶν ἀπὸ διαμέτρων ἡτῶν πεμπάδος, δεομένων ἐνὸς ἑκάστων, ἀβήτων δὲ δεῦν, ἑκατὸν δὲ κέβων τριάδος. ἑξήμας δὲ οὗτος ἀριθμὸς γεωμετρικὸς τοιοῦτον κέρως, ἀμεινόνων τε καὶ χειρόνων γενέσεων, ὡς ὅταν ἀγνοήσαντες ἡμῖν οἱ γέλακας κ. τ. λ. Etsi hic nihil attinet, verum Platonis numerum, si forte nondum inventus sit, invenire, facere tamen non potui, quin totum locum ex octavo pollitiae libro huc transcriberem, ut pateret, quid Aristoteles in eo referendo mutasset. Hoc igitur primum videmus Aristotelem plurima, quibus Plato hunc numerum designaverit, prorsus omisisse, verba autem τρεῖς ἀβήταις his verbis: ὅταν ὁ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τοῦτον γίνηται στερεός, explicasse. Deinde ex Aristotelis verbis intelligimus, nihil momenti eum huic numero tribuere, sed pythagoricum lusum esse totam rem existimare, id sane Platoni concedentem, interdum naturas nasci, quae omni eruditioni disciplinaeque repugnant; quod tamen, cum quovis tempore fiat et in quavis civitatis forma, non sit proprium optimae civitatis, cuius degenerationem Plato matrimonii ex ignorantia illius numeri iniquo tempore initis explicare conetur. Hunc numerum notum est Friesium dissertatione (Platons Zahl, eine Vermuthung, Heidelberg 1823), tum C. E. Christ. Schneiderum et in versione germanica et in editione Platonicae civitatis quaesivisse et utrumque verum, illum numerum 5040 (quem in Legg. jam reperimus), hunc 216 invenisse sibi visum esse. Nuperrime vir doctus apud Gallos, Th. H. St.-Martin problematis huius solutionem a mathematico Vincentio propositam complevisse sibi visus est, et in diario gallico *Révue Archéologique* (XIII. année, première partie, Avril à Septembre 1856) viris doctis obtulit. Hunc si sequimur, Aristotelis verba: ὅταν ὁ τοῦ διαγράμματος ἀριθμὸς τοῦτον γίνηται στερεός, i. e. 27, 64, 125 = 216, quem numerum si ponimus basin trianguli rectanguli similis ei, cuius latera sunt 3, 4, 5, „et qui a lui même, ait St. Martin, 288 pour second côté de l'angle droit et 360 pour hypotenuse, la somme des trois côtés de ce nouveau triangle est 864. C'est bien à cette somme 864 que Platon a voulu nous conduire. Dans ce nombre on trouve, inquit, suivant les expressions de Platon, deux harmonies, c'est-à-dire deux fois le nombre 8, surnommé panharmonique (παναρμονικός) ou harmonie universelle (παναρμονία) par les pythagoriciens. La première harmonie, toujours suivant les expressions de Platon, est multipliée par elle même, τὴν μὲν ἴσην ἰσάκως, = 64, la seconde multipliée par cent, ἑκατὸν τοσαντάκις, = 800.“ Omitto reliqua, quae non ad Aristotelis, sed ad Platonis verba explicanda pertinent.

Ib. §. 2.: Πρὸς δὲ τοῦτοις διὰ τιν' αἰτίων ἐκ ταύτης εἰς τὴν Λακωνικὴν μεταβάλλει; πλεονάκις γὰρ εἰς τὴν ἐναντίαν μεταβάλλουσι πάσαι αἱ πολιτεῖαι ἢ τὴν ἀνέγγυς. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων μεταβολῶν ἐκ γὰρ τῆς Λακωνικῆς, ἡσὶ, μεταβάλλει εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, ἐκ δὲ ταύτης εἰς δημοκρατίαν, εἰς τυραννίδα δ' ἐκ δημοκρατίας καίτοι καὶ ἀνάπαλιν μεταβάλλουσι κ. τ. λ. Plato civitatum formas hoc ordine et quasi serie ponit de rep. VIII. p. 544 c.: Κίσι γὰρ ὡς λέγω, (ἡμαρτημένα πολιτεῖαι) ἀπὸ καὶ ὀνόματα ἔχουσα, ἢ τε ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπανουμένη ἢ Κρητικὴ τε καὶ Λακωνικὴ αὐτῆ, καὶ δευτέρα καὶ δευτέρως ἐπανουμένη, καλουμένη δ' ὀλιγαρχία, συγγῶν γέμονσα κακῶν πολιτεία, ἢ τε ταύτη διάφορος καὶ ἐξεξῆς γιγνομένη δημοκρατία, καὶ ἢ γενναία δὲ τυραννὶς καὶ πασῶν τοῦτων διαφέρουσα, τέταρτον τε καὶ ἔσχατον πάλως νόσημα. Ut in his verbis rerum publicarum in deteriores formas transitus jam significatus est, ita diserte transitum optimae civitatis in Laconicam (quam τιμαρχίαν vel τιμοκρατίαν vocare vult) p. 547. c. indicat, Laconicae autem civitatis vel τιμαρχίας in oligarchiam p. 550. d.; oligarchiae in democratiam p. 555. b.; democratiae denique in tyrannidem p. 562. a.

Ib. §. 4.: Ἄπορον δὲ καὶ τὸ οἶσθαι εἰς ὀλιγαρχίαν διὰ τοῦτο μεταβάλλειν, ὅτι φιλοχρημάτων καὶ χρηματιστῶν οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' οὐχ ὅτι οἱ πολλοὶ ἐπερίχοντες ταῖς οὐσίαις οὐ δίκαιον οἶονται εἶναι ἴσον μετέχειν τῆς πόλεως τοῖς κεκτημένοις μηδὲν τοῖς κεκτημένοις. Vide de rep. VIII. p. 551. a.: Ἀντὶ δὲ φιλονεικῶν καὶ φιλοτίμων ἀνθρώπων φιλοχρηματιστῶν καὶ φιλοχρημάτων τελευτῶντες ἐγένοντο, καὶ τὸν μὲν πλοῦσιον ἐπανουοῦσι τε καὶ θαναμάζουσα καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἄγουσι, τὸν δὲ πένητι ἀτιμάζουσι.

Ib. §. 5.: Ἄπορον δὲ καὶ τὸ γέναι δύο πόλεις εἶναι τὴν ὀλιγαρχικὴν, πλουσίων καὶ πνήτων. Tangitur Plat. de rep. p. 551. d.: Τὸ μὴ μίαν, ἀλλὰ δύο ἀνάγκη εἶναι τὴν τοιαύτην πόλιν, τὴν μὲν πνήτων, τὴν δὲ πλουσίων, οἰκοῦντας ἐν τῷ αὐτῷ αἰεὶ ἐπιβουλεύοντας ἀλλήλοις.

Ib.: Πολλῶν τε οὐσῶν αἰτιῶν, δι' ὧν γίνονται αἱ μεταβολαί, οὐ λέγει ἀλλὰ μίαν, ὅτι ἀσωτηνόμενοι [καὶ] κατατοκίζόμενοι γίνονται πνήτες, ὡς ἐξ ἀρχῆς πλουσίων ὄντων πάντων ἢ τῶν πλείστων. Praecipue locus de rep. VIII. p. 555. d. — 556. a. Aristoteli observatus fuisse videtur: Παραμειλόντες δὲ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ἐμύνητες ἀκολασταίνειν οὐκ ἀγνοοῦντες ἰνίοτε ἀσώτους, πνήτας πρᾶγασαν γενέσθαι κ. τ. λ.

Ib. §. 6. extr.: Πλείονων δ' οὐσῶν ὀλιγαρχῶν καὶ δημοκρατιῶν, ὡς μῖα οὐσῶν ἑκατέρας λέγει τὰς μεταβολὰς ὁ Σωκράτης. Jam supra dixi Platonem neque varias eiusdem πολιτείας formas omnes, sed genera tantum τῶν πολιτειῶν describere voluisse, neque id egisse, ut omnes civitatum mutationes complecteretur, sed ut, qui esset ab optima civitate in pessimam transitus, ex causis necessariis atque in ipsa re positus demonstraret, quod egregie ab eo praestitum esse omnes consentient. Itaque ego, plagulas singulis collegis in festi diei honorem concessas jam quinta parte egressus, hunc scribendi finem faciam.

Gedani, Calendis Novembr. MDCCCLVII.